

خبرنامه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

دوره جدید، سال چهارم، شماره سی و هفتم، مرداد و شهریور ۹۶

- * پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی (ع) پژوهی
- * انتصاب دکتر حسینعلی قبادی به سرپرستی بنیاد دانشنامه‌نگاری ایران
- * ضرورت جامع‌نگری در مدیریت آموزش عالی و توجه ویژه به علوم انسانی
- * تأکید رئیس دانشگاه علامه طباطبائی بر گسترش همکاری دانشگاه علامه و شورای بررسی متون در حوزه «نقد»
- * تصویب راه‌اندازی مرکز رشد علوم انسانی پژوهشگاه
- * پیام تبریک رئیس پژوهشگاه به مناسبت روز کارمند
- * مراسم نکوداشت، تودیع و معارفه معاونت فرهنگی و اجتماعی پژوهشگاه
- * تجلیل از مقام علمی دکتر احمد پاکتچی

* گزارشی از نشست‌های برگزار شده در پژوهشگاه

- ژن‌ها و اسطوره‌های ادبی و کارکردهایشان
- تأملی در موضوعیت مناقشه «نظری»، «کاربردی»
- همه‌پرسی استقلال و روند استقلال کردستان عراق
- زندگی‌نامه داستانی: شخصیت‌سازی به‌جای شخصیت‌پردازی
- نگاهی سیاسی، اعتقادی، روانشناختی به پدیده داعش
- نقد و بررسی کتاب «بوطیقای سه‌گانی و مسائل آن»

برگزاری پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی (ع) پژوهی

نشست خبری

تجلیل از ۱۷ اثر داخلی و خارجی در جشنواره بین‌المللی امام علی (ع) پژوهی

نشست خبری پنجمین جشنواره بین‌المللی «امام علی (ع) پژوهی» صبح روز دوشنبه، ۱۳ شهریور در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار شد. دبیر علمی پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی پژوهی با بیان اینکه این جشنواره در راستای تبیین حقوق انسانی و انسانیت که مبنای زندگی پیامبر اسلام و امام علی (ع) است، برگزار می‌شود، گفت: «در این جشنواره که ۱۵ شهریورماه برگزار می‌شود، از پنج اثر خارجی و ۱۲ اثر داخلی تقدیر خواهد شد.»

محمود جنیدی، سرپرست مرکز تحقیقات امام علی (ع) امروز در این نشست خبری با بیان اینکه این جشنواره در عصری برگزار می‌شود که دنیای معاصر به واسطه برخی از تحولات، نگاه غیرانسانی نسبت به مسلمانان یافته است، اظهار کرد: «تحولات جامعه جهانی به گونه‌ای در اختیار رسانه‌های جمعی جهانی قرار گرفته که بسیاری از انسان‌های علاقه‌مند به انسان و انسانیت از این مفهوم غافل مانده‌اند.»

وی افزود: «از این رو یکی از اهدافی که مراکز علمی و پژوهشی وظیفه خود می‌دانند، این است که در دنیایی که مسئله اقلیت‌ها، حقوق انسان و انسانیت، نسل‌کشی‌های متعدد و امثال این موارد زیر سؤال رفته و صحبتی از حقوق و کرامت انسانی نمی‌شود، تبیین و شناخت حقوق انسانی و انسانیت را که مبنای زندگی پیامبر اسلام (ص) و شخص امام علی (ع) است، شناسایی کرده و مورد توجه قرار دهند.»

جنیدی ادامه داد: «حضرت علی (ع) بسیار پیش از تمدن غربی، در خصوص حقوق انسان‌ها در نهج‌البلاغه صحبت کرده است، نهج‌البلاغه در صدر تمدن اسلامی بر پایه‌های آموزه‌های برگرفته از قرآن و مکتب حق است.» سرپرست مرکز تحقیقات امام علی (ع) یادآور شد: «نهج‌البلاغه به منزله یک رسانه ارزشمند ایفای نقش کرده و آموزه‌های مکتب تمدن اسلامی را به مخاطب القا می‌کند.»

دبیر علمی پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی پژوهی افزود: «تمام تلاش حضرت علی (ع) گفتمان‌سازی سبک زندگی اخلاقی اسلامی است که متأسفانه این مبحث در شرف مغفول ماندن است.»

جنیدی با بیان اینکه مرکز تحقیقات حضرت علی (ع) در صدد تبیین این مباحث و وظایف بر آمده است، گفت: «امسال در پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی (ع) پژوهان میزبان محققانی از کشورهای مختلف هستیم.»

وی ادامه داد: «۲۵۰ اثر پژوهشی (کتاب، مقاله رساله و طرح) به دبیرخانه جشنواره رسیده که بر اساس نظرات نهایی مجمع عالی داوران که متخصصان امام علی پژوهی در حوزه و دانشگاه هستند، ۱۲ اثر از محققان داخلی و ۵ اثر از محققان خارجی به عنوان آثار برگزیده انتخاب شده است.»

سرپرست مرکز تحقیقات امام علی (ع) همچنین گفت: شعار امسال جشنواره، «نگاه به انسان و انسانیت با گفتمان امام علی پژوهی، تجربه دیروز، آرمان امروز و نیاز فردا» انتخاب شده است.

وی ادامه داد: «آثاری به عنوان آثار برگزیده در این جشنواره انتخاب شده که طی پنج سال گذشته مورد تحقیق و تفحص قرار گرفته بودند.»

دبیر علمی پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی (ع) پژوهی ادامه داد: «در بخش خارجی، وندی اسحاق مارتین، از دانشگاه یونیز آفریقای جنوبی، بولین مهدی شاکر و حیدر کاظم الجمالی از دانشگاه کوفه، فدا حسین عابدی از دانشگاه پاکستان و سعید الزبیدی از دانشگاه سلطنتی عمان مورد تقدیر خواهند گرفت.»

وی افزود: «به طور کلی از کشورهای هندوستان، عراق، آذربایجان، روسیه، آمریکا، آفریقای جنوبی، لبنان، عمان، افغانستان و سنگال آثاری به دبیرخانه جشنواره ارسال شده است.»

وی همچنین گفت: «پنلی نیز با حضور اندیشمندان مسلمان و مسیحی و سر اسقف اعظم ارامنه ایران برگزار خواهد شد.»

به گفته جنیدی در این جشنواره از کتاب تاریخ نجف (از کشور عراق) رونمایی خواهد شد.

وی تأکید کرد: «ما در این جشنواره به صورت سفارشی مقاله، طرح و کتاب نداشتیم، بلکه خود افراد اقدام به ارسال آثار کردند.»

امام علی (ع) نمونه‌ی اعلای شخصیت تربیت شده در دامان دین اسلام و تعالیم رسول گرامی (ص) است

به همت مرکز تحقیقات امام علی (ع)، پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی (ع) پژوهی با عنوان «گفتمان امام علی پژوهی؛ تجربه دیروز، آرمان امروز و نیاز فردا» روز چهارشنبه ۱۵ شهریور با حضور پژوهشگران و اندیشمندان داخلی و خارجی شامل کشورهای آمریکا، آفریقای جنوبی، هندوستان، پاکستان، عمان، لبنان، سنگال، افغانستان، عراق، آذربایجان برگزار شد. در این جشنواره ۲۵۰ اثر در قالب کتاب، مقاله، رساله و طرح پژوهشی توسط دبیرخانه جشنواره دریافت شد.

در ابتدای این جشنواره، دکتر حسینعلی قبادی، رئیس پژوهشگاه و رئیس جشنواره، ضمن تبریک اعیاد قربان و غدیر و میلاد امام هادی (ع) و تشکر از اعضای پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به‌ویژه مرکز تحقیقات امام علی (ع) و سایر نهادهای همکار به سخنرانی پرداخت.

متن سخنرانی ایشان به شرح زیر است:

بسم الله الرحمن الرحيم

سخنم را با ابیاتی از مولوی در شأن امام علی (ع) آغاز می‌کنم، که وصف حلم و شکیبایی و پیام و حکمت فروخوردن خشم امام در برابر عمر بن عبدود است:

آن چه دیدی که چنین خشم نشست / تا چنان برقی نمود و بازجست
در شجاعت شیر ربانیستی / در مروت خود که داند کیستی
ای علی که جمله عقل و دیده‌ای / شمه‌ای واگو از آنچه دیده‌ای
تیغ حلمت جان ما را چاک کرد / آب علمت خاک ما را پاک کرد
امام علی (ع)، مصداق تام انسان کامل است. او نمونه اعلای شخصیت تربیت شده در دامان دین اسلام و تعالیم رسول گرامی، حضرت محمدبن عبد... است. علی (ع) همراه پیامبر و پا به پای وی، در همین عالم ماده، مسیر سخت رسالت‌های دین جدید را پیمود. او قرآن را به حد و اندازه خود فهمید و معنا کرد. علی با عشق به قرآن و پیام وحیانی آن، خود را به اندازه و حد قرآن گستراند و تعالی بخشید!

علی (ع) در عین حال که قدسی و ملکوتی می‌اندیشید، از تکفیر دیگران مبرا بود و گفتار و رفتاری نداشت که دیگران را کافر بخواند، در سلوک او، اخلاق بر همه چیز مقدم بود. او در عین آسمانی بودن و غرق بودن

در عبادت خدا، حقوق شهروندی را به صراحت در جای جای سخن و سیره خود و از جمله در خطبه ۳۴ نهج البلاغه به رسمیت شمرد و در نسبت خود با خلق خدا، تنها به یادآوری مسئولیت خود به عنوان یک «عالم دینی» بسنده کرد و امتیازی ویژه برای خود قائل نشد.

همچنین او فرمود که: خداوند از عالمان و دانایان و دانشمندان پیمان گرفته که در برابر ظلم ظالمان و گرسنگی گرسنگان سکوت پیشه نکنند، و رأی مردم را نیز یک معیار می‌دانست:

لولا حضور الحاضر و قیام الحجج بوجود الناصر، و ما أخذ الله علی العلماء إلا یقاروا علی کظه ظالم و لا سغب مظلوم ... (خطبه ۳، معروف به شقشقیه).

او در تمام دوره مسئولیت خود همین گونه عمل کرد. در جنگ صفین به رأی عامه مردم گردن نهاد و از قدرت حکومت به عنوان «استدلال مافوق» استفاده نکرد!

او مناسبات اجتماعی و قراردادهای مدنی را در چارچوب قراردادهای مناسبات، حرمت می‌گذاشت و اخلاق، حقیقت و عدالت را فدای قدرت نمی‌کرد. و سرانجام نیز اخلاق و اولویت عدالت بر هر چیز دیگر، موجب کشته شدن قدرت (علی) شد.

اما بیرون از چارچوب نظام اجتماعی، علی (ع) در ساحت فردی و ایمانی و دینی و علمی و اخلاقی و معنوی و الهی، «ترازی» داشت که پس از پیامبر (ص)، احدی بدان دست نیافت! با اینهمه او این مراتب فضل خود را اسباب تفوق و برتری در نظام اجتماعی قرار نداد.

آنجا که می فرماید:

«أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ لِي عَلَيْكُمْ حَقًّا وَلَكُمْ عَلَيَّ حَقٌّ:

فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَيَّ فَالْنَّصِيحَةُ لَكُمْ وَتَوْفِيرُ فَيْئِكُمْ عَلَيْكُمْ وَتَعْلِيمُكُمْ كَيْلًا تَجْهَلُوا، وَتَأْدِيبُكُمْ كَيْمَا تَعْلَمُوا وَأَمَّا حَقِّي عَلَيْكُمْ فَالْوَفَاءُ بِالْبَيْعَةِ وَالنَّصِيحَةُ فِي الْمَشْهَدِ وَالْمَغِيبِ، وَالْإِجَابَةُ حِينَ أَدْعُوكُمْ وَالطَّاعَةُ حِينَ أَمُرُكُمْ.» (خطبه ۳۴)

ای مردم مرا بر شما حقی است و شما را بر من حقی. اما حقوق شما بر من، دلسوزانه با شما رفتار کردن، رساندن حق و حقوق شما به دست شما از بیت المال، آموزش شما و پرورش و کارآموزی [توانمندساختن همه جانبه شماست. معلوم می شود که حقوق مردم اعانه دادن به آنان نیست بلکه رشد و توانمندسازی همه جانبه آنان است]

اما حقوق من بر شما، وفاداری است در پیمان، دلسوزی و همراهی در همه حال، پاسخگویی به فراخوانی های من و پذیرفتن اوامر و فرمان های من!

درس مهم این گفتار، به رسمیت شناختن حقوق مستقل شهروندی و احترام به شخصیت فرد فرد اعضای جامعه است.

امام علی (ع) در روابط ویژه با نجبگان تراز اول رازهایی از گنجینه دانش خود می گشاید. از جمله: به کمیل بن زیاد النخعی فرمود: ها أَنْ هَاهُنَا لِعِلْمًا جَمًّا (و اشاره بیده الی صدره) لو أَصَبْتُ لَهُ حَمَلَهُ!

ای کمیل! اینجا (اشاره به سینه اش) علوم فراوانی انباشته است اگر برای آن، حاملانی می یافتم! که نیافتم! آشکار می کردم. نهج البلاغه - حکمت ها، حکمت ۱۴۷

و نیز فرمود:

«أيها الناس، سلوني قبل أن تفقدوني! فلأننا بطرق السماء أعلم مني بطرق الأرض قبل أن تشغبر برجلها فتنه تطأ في

خطامها و تذهب بأحلام قومها» خطبه ۱۸۹

ای مردم از من پرسید، قبل از آنکه مرا از دست بدهید! من به راه های آسمانی داناتر از راه زمینی هستم!... در عین حال او این علم را مایه فخر و برتری نمی داند و در برابر علم، تاریخ و جامعه فروتن است و قوانین علمی و روال های اجتماعی را به رسمیت می شناسد و خطاب به فرزندش امام حسین (ع) (خطبه ۳۱) می فرماید: «(أَيُّ يَبْنِيَّ إِنِّي وَ إِنْ لَمْ أَعْنِ عُمَرْتُ عُمَرَ مِنْ كَانِ قَبْلِي - فَقَدْ نَظَرْتُ فِي أَعْمَالِهِمْ، وَ فَكَّرْتُ فِي أَعْبَارِهِمْ، وَ سَرْتُ فِي آثَارِهِمْ، حَتَّى عُدْتُ كَأَنَّ حَدَّهُمْ، بَلْ كَأَنِّي بِمَا أَنْتَهَى إِلَيَّ مِنْ أُمُورِهِمْ قَدْ عُمَرْتُ مَعَ أَوْلِيهِمْ إِلَى آخِرِهِمْ...) من تاریخ گذشته را به نحوی خواندم که گویی با آنان زندگی کردم...» یا اینکه همین امام در جایی دیگر اشاره به اموری می فرمایند که در آینده رخ خواهد داد و آسمان آبیستن آن امور است و علی (ع) آن امور را در متن «آینده» ها می بیند و می شناسد در حالی که اکثر مردم اسیر زمین هستند و غرق در مسایل جاری از خواسته ها و آرزوهای طول و دراز!

این نوع دانش از ماهیتی شکفت انگیز نشأت می گیرد و در نهج البلاغه، مواضع فراوانی وجود دارد که دانش های اظهار شده در آن، رنگ و بوی دیگری دارد و گویی از انسان صادر نشده و ارمغانی آسمانی است! او از «ایمان»، تقوی، قرآن، تاریخ، بشر، انبیاء، آدم ها، جوامع، حکومت، و... گونه ای سخن می گوید که برای شخص غیر پیامبر بی سابقه است.

سیره علوی؛ راهنمای مواجهه با جاهلیت‌های زمان است

در بخشی از این جشنواره دکتر مهدی گلشنی، بنیانگذار مرکز تحقیقات امام علی (ع) طی سخنانی با بیان اینکه حضرت امیر (ع) انسانی از هر جهت نمونه بودند، گفت: «اولین مسئله، امام علی (ع) در مقام زمامدار است. رفتار امام (ع) در مقام زمامدار می‌تواند الگوی خوبی برای زمامداران باشد.» طه حسین، ادیب و نویسنده معروف مصری معاصر نقش امام علی (ع)، ندای عدالت انسانی را اینطور توصیف می‌کند: «علی (ع) هرگز مردم را بر دو کار مجبور نمی‌کرد؛ یکی اینکه در پناه دستگاه وی بمانند، چه بسیار بودند کسانی که دنیا را بر دین خود برگزیدند

و از حجاز و عراق بیرون شدند و نزد معاویه رفتند اما علی (ع) هرگز چنین اشخاصی را وادار نمی‌کرد که با او بمانند و آنان را از رفتن به شام باز نمی‌داشت. وی مردم را آزاد می‌دانست که هر کجا دوست دارند منزل کنند، هر که راه راست و حق را دوست دارد نزد او بماند و هر که گمراهی و باطل را می‌پسندد به معاویه بپیوندد. کار دیگری که علی (ع) مردم را به آن مجبور نمی‌کرد، کار جنگ بود. او هیچ کس را به جنگ جمل یا جنگ صفین یا جنگ نهروان مجبور نساخت بلکه در همه این جنگ‌ها با کسانی که داوطلبانه و از روی بینایی و شناسایی حق با وی همراه شده بودند به کار پرداخت. علی (ع) اگر می‌خواست می‌توانست هنگامی که مردم راضی به رفتن به میدان جنگ نبودند آنان را با پول به این کار وادار ولی هرگز این کار را نکرد، او دوست نداشت وفاداری یارانش را با پول بخرد بلکه چنان می‌خواست که مردم با بینایی و از روی ایمان به یاری‌اش برخیزند.»

گلشنی در ادامه با اشاره به نامه امیرالمومنین امام علی (ع) به مالک اشتر که به حکومت مصر منصوب شده بود، گفت: «حضرت علی (ع) در این نامه، نیکی با همه مردم را توصیه کردند بر این مبنا که مردم دو گروه‌اند یا همکیشان تو هستند یا همانندان تو در آفرینش؛ اگر این سفارش امام علی (ع) سرمشق پیروان ادیان قرار می‌گرفت این همه نزاع و جنگ بین آنها برقرار نبود. امروزه مخصوصاً توجه به این سفارش امام (ع) ضروری است و از اولویت‌های زمان ماست.»

این پژوهشگر در ادامه کلام امام علی (ع) را به عنوان منبع بی‌ظنیری برای معرفت‌شناسی دانست و افزود: «یکی از ریشه‌های خطاهای بزرگ در جوامع به‌ویژه جوامع علمی تکیه بر کلام بزرگان فارغ از مستدل بودن آنهاست. صرف شخصیت افراد کافی

است که نظریه آنها کورکورانه تبعیت شود و ما این مسئله را حتی در جوامع علمی معاصر غرب نیز به وفور می‌بینیم و گاهی این امر باعث تأخیر در رشد علم شده است، امیرالمؤمنین امام علی (ع) صریحاً می‌فرمایند: «به گفته بنگر نه به گوینده آن».

وی با اشاره به کتاب «علی و بنوه» نوشته طاهای حسین گفت: «این نویسنده در این اثر داستان مردی را نقل می‌کند که در جریان جنگ جمل دچار تردید می‌شود و از خود می‌پرسد چگونه ممکن است چنین شخصیت‌های عظیم بی‌سابقه‌ای راه خطا بروند که امام (ع) در پاسخ او می‌فرمایند: «همانا حقیقت بر تو اشتباه شده است به درستی که حق و باطل را با میزان قدر و شخصیت افراد نمی‌توان شناخت اول حق را بشناس تا اهل آن را بشناسی و باطل را بشناس تا اهل آن برایت آشکار گردد»؛ طاهای حسین بعد از نقل این مطلب می‌گویند من پس از وحی و سخن خدا جوابی پر جلال تر و شیواتر از این جواب ندیده و نمی‌شناسم.

گلشنی افزود: «یکی از اموری که در کار علمی نقش مهم ایفا می‌کند، معرفت‌شناسی عالم است اما شناخت همواره دچار آفات فراوانی شده است و از قدیم الایام، عالمان و فلاسفه متذکر آنها شده‌اند. بیشترین تذکرات مربوط به آفات شناخت را در کلام امیرالمؤمنین امام علی (ع) می‌بینیم که در اینجا به چند نمونه اشاره می‌کنم: حضرت (ع) فرمودند: ۱- خودپسندی عقل انسان را تباه می‌کند ۲- عجله مانع درستی کار می‌شود ۳- کسی که به چیزی عشق ورزد آن عشق چشمش را نابینا و دلش را بیمار می‌سازد، پس با چشمی ناسالم نگاه می‌کند و با گوشی ناشنوا گوش می‌کند».

وی ادامه داد: «روشنگری‌های امام علی (ع) درباره مؤمنان جاهل نیز بُعد دیگری از ابعاد معرفت‌شناختی است که باید مورد توجه واقع شود. در دوران کنونی، جهان اسلام با خساراتی که از ناحیه گروه‌های افراطی نظیر داعش متوجه آن شده، روبرو است. کارهای افراطی این گروه و نظایر آن بهانه‌ای برای عیب‌جویی بر ادیان الهی خصوصاً اسلام شده است. در هزار و چندصد سال پیش امیرالمؤمنین امام علی (ع) به عدم تبعیت از این قبیل گروه‌ها توصیه کرده‌اند».

گلشنی تصریح کرد: سه سال پیش «علی جمعه»، امام جماعت مسجد فاضل متذکر شد که داعشی‌ها پدیده‌ای ناگهانی و آنی نیستند بلکه خصوصیت آنان در میراث اسلامی از زبان امیرالمؤمنین امام علی (ع) ذکر شده است. علی جمعه با اشاره به سخنان امام علی (ع) در یک هزار و ۴۰۰ سال پیش گفت: نعیم ابن حماد در کتاب خود به عنوان «الفتن» به نقل از حضرت علی (ع) آورده است «زمانی که پرچم‌های سیاه را دیدید از جای خود حرکت نکنید به این معنا که دعوت آنان باطل است و نباید به کمک آنان بشتابید. سپس قومی ضعیف ظاهر می‌شوند که قلب‌هایشان مانند براده‌های آهن سخت است آنها وفادار به هیچ عهدی نیستند، به حق فرا می‌خوانند در حالی که از آن نیستند، اسامی‌شان کینه و نسب‌هایشان از نام شهرها گرفته شده و موهای آنان مثل موهای زنان است تا اینکه در بین خود اختلاف نظر پیدا می‌کنند و خداوند اهل حق و هر کسی که خواهد را ظاهر می‌سازد.

گلشنی افزود: علی جمعه با اشاره به ماهیت داعش در سخنرانی خود گفته بود گروه داعش و نظایر آنها در واقع خوارج این عصر هستند.

وی با بیان اینکه مطالعه سرگذشت امیرالمؤمنین امام علی (ع) و حکم این امام عظیم الشان بهترین راهنمای عصر ما در مقابله با انواع جاهلیت‌ها و حرکت به سوی پیشرفت مطلوب است، خاطر نشان کرد: «به همین جهت در گزارشی که در سال ۲۰۰۲ با عنوان «توسعه انسانی کشورهای عربی» توسط برنامه توسعه وابسته به سازمان ملل منتشر شد، توصیه‌هایی از امیرالمؤمنین امام علی (ع) ذکر کردند که من به ذکر چند نمونه از آن اکتفا می‌کنم؛ «هیچ ثروتی برابر فکر نیست، هیچ فقری برابر جهل نیست، هیچ میراثی برابر فرهنگ نیست و هیچ پشتیبانی چون مشورت نیست». «حکمت، گمشده مؤمن است که باید آن را در هر جا جستجو کرد حتی در میان فریبکاران».

نظریات امیرالمؤمنین (ع) راهگشای مسائل انسانی در جهان است

در بخش دیگری از این جشنواره دکتر محمود جنیدی جعفری، رئیس مرکز تحقیقات امام علی (ع) و دبیر علمی این جشنواره، طی سخنانی با اشاره به فرازی از فرمایش حضرت امیر (ع) به مالک اشتر در نهج البلاغه، گفت: «حضرت امیر (ع) در نامه‌ای به مالک اشتر می‌فرماید: مهربانی و خوش رفتاری و نیکویی با رعیت را در دل خود جای ده و مبادا نسبت به ایشان جانور درنده بوده، خردشان را غنیمت دانی که آنان دو دسته‌اند یا با تو برادر دینی‌اند و یا در آفرینش مانند تو هستند.»

وی ادامه داد: «در دنیای معاصر به واسطه برخی از تحولات و حوادث نگاهی غیرانسانی نسبت به مسلمانان شکل گرفته و تلاش در تبیین نظریات

امام علی (ع) که مهمترین شخصیت بعد از پیامبر اسلام (ص) در دنیای اسلام است و از نوادر تربیت یافته مستقیم وحی و نبوت به حساب می‌آید، می‌تواند در تغییر نگاه و گفت‌وگو پیرامون اسلام مؤثر باشد.»

جنیدی جعفری تصریح کرد: «جامعه جهانی در قرون اخیر درگیر مسئله اقلیت‌ها و حقوق انسان از نژادها و ادیان و مذاهب بوده و همچنین شاهد نسل‌کشی‌های متعدد است که با بهره‌جویی از یک گفت‌وگو به مواجهه با انسان و حقوق او می‌پردازند، کوره‌های آدم‌سوزی به راه افتاد و میلیون‌ها نفر به جرم داشتن عقیده و نژادی خاص به کام مرگ رفتند و این در حالی است که امام علی (ع) در دوره زمامداری‌اش رفتاری کاملاً غیر تبعیض‌آمیز با پیروان مذاهب و ادیان دیگر داشتند و از استعمال واژه اقلیت برای این گروه‌ها پرهیز می‌کردند.»

دبیر علمی پنجمین جشنواره امام علی پژوهی گفت: چنین واژه‌ای (اقلیت) در برخی از مکتب‌های امروزی به نوعی تحقیر محسوب می‌شود. اسلام به مثابه دینی که دارای یک برنامه اجتماعی و فرهنگی منجسم نیست نمی‌تواند از مقوله انسان و حقوق اجتماعی او به سادگی بگذرد، هرچند واژه انسان در قرآن و در دیدگاه نبی مکرم آن بسیار مورد تأکید است.

جنیدی جعفری تأکید کرد: «با این وجود تفاسیر و قرائت‌های پسینی عمدتاً تحت تأثیر سنت‌های پیرامون شکل گرفته‌اند و نتوانستند حق مطلب را ادا کنند از این رو بسیاری از رفتارهای سیاستمداران در جامعه اسلامی با نام دین رقم خورده و بسیاری از تفاسیر متشرعان و متکلمان به عنوان متن دین شناخته شده است در حالی که نکته اساسی در این روایات گمشدگی و فراموشی

حقوق و کرامت انسان بوده که در پای تفاسیر ناثواب از مذهب قربانی شده‌اند.»

رئیس مرکز تحقیقات امام علی (ع) ابراز کرد: «حضرت امیر(ع) از حیث ارتباط با منبع وحیانی (با واسطه) و مرتبط با منابع نبوی و فیض ربانی می‌توانند مهمترین منابع شناخت ما در این زمینه باشند، از سوی دیگر تحولات تاریخی و برداشت‌ها و تفاسیری که از اسلام ارائه شده، آنچنان است که امروز در جهان اسلام و خارج از آن از جنبه‌های رحمانی و انسان‌گرایانه اسلام غافل‌اند و یا تحت تأثیر جریان‌های رادیکال مانند طالبان‌یسم و داعشیسم و در نتیجه برخی از عملکردها و شعارها، تأثیر نادرستی از اسلام دارند. مهمترین کلام در کنار بیان پندارها، تابیدن نور حقیقت از طریق بیان سیره نظری و عملی امام علی (ع) است.»

این پژوهشگر افزود: «جامعه ایرانی در ذات خود صلح‌جو و جهان‌اندیش است، ایرانیان از قدیم‌الایام به صفت انسان دوستی و تساهل مذهبی شهرت داشته‌اند. این ویژگی در زندگی جمعی امروز مردم این کشور نیز عیان است، از سوی دیگر اسلام به مثابه یک دین وحیانی تحت تأثیر خوانش‌های ناثواب به‌ویژه در خاستگاه خود قرار گرفته است کما اینکه در طول تاریخ نیز به چنین وضعیتی نزدیک شده و برخی از حاملان امروز آن در جوامع عربی-اسلامی مروج خشونت بوده و نسبت به انسان‌های غیرهم‌کیش بی‌رحم هستند که نمونه آن در سوریه، عراق و لیبی، مصر و یمن و ... ظهور یافته است.»

وی ادامه داد: «در این بیان، دو سوی یک موضوع تعبیه شده است، از یک سو به جامعه‌ای که میل به جهان‌شمولی و احترام به جان در آن موج می‌زند و در طرف دیگر قرآنتی از اسلام که برای انسان از هر کیشی احترام قائل است (تساهل ایرانی و رأفت علوی)، مکتبی که تحت تأثیر رهبران دینی خود برای همه انسان‌ها از آن حیث که انسان هستند، احترام قائل است. مهمترین خروجی این نگاه، تأکید بر جنبه‌های انسانی و خردپذیری تشیع و در رأس آن امیرالمومنین امام علی (ع) است.»

وی در بخش دیگری به اهداف مرکز تحقیقات امام علی (ع) در راستای موارد مذکور اشاره کرد و افزود: «بررسی و تحقیق در زمینه ابعاد مختلف سیره نظری و عملی امام علی (ع)، معرفی اندیشه و عمل امام علی (ع) به جوامع غیراسلامی، ارائه راهبردها و راهکارهای اجرایی برگرفته از فرمایشات و سیره عملی امام علی (ع) در ابعاد مختلف، بهره‌گیری از پژوهشگران متفکران مسلمان و غیرمسلمان در مسائل ذی‌ربط در سطح بین‌المللی از جمله مواردی است که مرکز تحقیقات امام علی (ع) آنها را مورد توجه قرار داده است.»

جنیدی جعفری در ادامه به اهداف پنج‌گانه همایش بین‌المللی امام علی (ع) پژوهی اشاره کرد و گفت: «شناسایی، معرفی و حمایت از پژوهشگران عرصه امام علی (ع) پژوهی در حوزه‌های علمی، پژوهشی و فرهنگی، ارج نهادن به مقام والای پژوهشگران، اندیشمندان و محققان عرصه امام علی (ع) پژوهی و فراهم آوردن بستری مناسب و کارآمد برای همکاری‌های علمی و فرهنگی بین مراکز علمی و پژوهشی مرتبط با حوزه‌های امام علی (ع) پژوهی داخل و خارج از کشور از اهداف این جشنواره بوده است. لذا در اردیبهشت سال ۹۶ فراخوان بین‌المللی آثار اندیشمندان و پژوهشگران عرصه امام علی (ع) پژوهی که در پنج سال گذشته در حوزه‌های نهج‌البلاغه پژوهی، زندگانی امام علی (ع) و اندیشه‌های حضرت (ع) پژوهش داشتند را اعلام کرد که ۲۵۰ اثر پژوهشی شامل کتاب، مقاله، پایان‌نامه و طرح‌های پژوهشی از داخل و خارج کشور و از آمریکا، آفریقای جنوبی، هندوستان، پاکستان، عمان، لبنان، سنگال، افغانستان، عراق، آذربایجان و روسیه به دبیرخانه جشنواره ارسال شد و پس از بررسی داوران در مجموع ۱۷ نفر برگزیده شدند.»

در پایان از برگزیدگان این جشنواره تقدیر و همچنین از جایزه جهانی امام علی (ع) و نیز کتاب «تاریخ نجف» با تصحیح دکتر کامل سلمان الجبوری و مترجم آقای منوچهری رونمایی شد. اسامی برگزیدگان داخلی و خارجی به این شرح است:

در بخش خارجی

- دکتر وندی اسحاق مارتین از دانشگاه یونیز آفریقای جنوبی
- دکتر خوله مهدی شاکر از دانشگاه کوفه، عراق
- دکتر فدا حسین عابدی از پاکستان
- دکتر جاسم الزبیدی از دانشگاه سلطنتی عمان
- دکتر حیدر کاظم الجمالی از دانشگاه کوفه، عراق

در بخش داخلی

- دکتر علی تقی امیری از دانشگاه تهران
- دکتر سیدمحمد مرتضوی از دانشگاه فردوسی مشهد
- دکتر مهدی مردانی گلستانه از دانشگاه قرآن و حدیث
- علی دلشادنداف از پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- دکتر محمدحسین جمشیدی از مرکز مطالعات راهبردی ستاد فرماندهی کل قوا
- علی اصغر رجاء از مجتمع مدینه العلم مرحوم آیت الله خویی
- دکتر محمدعلی مشایخی پور از دانشکده شهید محلاتی
- دکتر مریم صانع پور از پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- دکتر اکرم شبان از دانشگاه آزاد اسلامی مشهد
- دکتر زهرا علی محمد از دانشگاه الزهرا(س)
- دکتر مرضیه علی پور از دانشگاه شاهد
- مریم میرزا خانی از شهر کرد

در حاشیه پنجمین جشنواره امام علی پژوهی، گفتگو با مترجم نهج البلاغه به زبان روسی:

نامه امام علی (ع) به مالک اشتری تواند قانون اساسی برای امروز باشد

تآراز چرنی ین کو، مترجم روسی نهج البلاغه، در پنجمین جشنواره امام علی (ع) پژوهی که در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار شد، در حاشیه این مراسم در گفتگویی در پاسخ به سؤال نحوه مشارکت در این جشنواره گفت: «من غیر از ترجمه نهج البلاغه صاحب مقالات زیادی در زمینه اقتصاد اسلامی، سیاست کشورهای اسلامی و مقالات پژوهشی در زمینه عقاید و ابعاد دیگر علوم انسانی و شرعی هستم و آثار مختلف شیعی مانند صحیفه سجادیه و مختصری از میزان الحکمه را به زبان روسی ترجمه کرده‌ام. در حال حاضر هم مشغول ترجمه تفسیرالمیزان علامه طباطبایی به زبان روسی هستم. همانطور که می‌دانید این تفسیر، تفسیری مهم و بسیار بزرگی است.

در حال حاضر ترجمه جلد پنجم از بیست جلد این کتاب در حال اتمام است.»

وی افزود: «توجه به امام علی (ع) پژوهی در روسیه و دنیا مطلوب است. نظریات این امام معصوم منبع و سرچشمه اندیشه‌های مختلف در ابعاد سیاسی، اجتماعی و علمی و مذهبی است. به عنوان مثال، نامه شماره ۵۳ امام علی (ع) به مالک اشتر رضی الله عنه اکنون هم می‌تواند به عنوان قانون اساسی یک کشور اسلامی معاصر باشد. من مطمئن هستم که تمام اصول زندگی اجتماعی و سیاسی مورد بررسی مختصر اما عمیق قرار گرفته‌اند.»

وی در ادامه در خصوص مقاله‌اش در این جشنواره توضیح داد: «عنوان مقاله من در این جشنواره «فلسفه متعالی در خطبه‌های امام علی (ع) از دیدگاه نهج البلاغه» است. متعالی بودن به معنی چیزی ماورایی است. یعنی چیزی که خارج از چارچوب این دنیا و خارج از چارچوب زمانی - مکانی است.»

چرنیکو در پاسخ به اینکه اینگونه جشنواره‌ها تا چه اندازه می‌تواند به شناخت مردم و دانشجویان از امام علی (ع) کمک کند و چه باید کرد که سیره امام علی (ع) در بین جوامع غربی بیشتر شناخته شود گفت: «قبل از هر چیزی باید نشان داد که افکار و اندیشه‌های امام علی (ع) جایگاه ویژه‌ای در دنیای معاصر دارند. همچنین اینکه این اندیشه‌ها تا چه اندازه معاصر هستند هر چند در گذشته نوشته شده است. یعنی ایده‌ها و اندیشه‌هایشان امروزه هم جوابگوی نیازها و مسائل بشر کنونی هستند. این را باید به کشورهای جهان نشان داد. من با توجه به مسافرت‌هایی که در اکثر کشورهای دنیا داشته‌ام متوجه شده‌ام که متفکران غیرمسلمان بیشتر به فلسفه تشیع و اسلام توجه داشته‌اند. متأسفانه در کشورهای امروزی به ویژه فلسفه تشیع حتی در بین مستشرقین نیز ناشناخته مانده است. در این زمینه متخصص هم کم داریم. اگر بیشتر به کتاب‌های شیعه پرداخته شود فکر می‌کنم توجه به فلسفه تشیع و اندیشمندان شیعه بیشتر می‌شود.»

این متخصص بانکداری اسلامی در پایان اضافه کرد: «توجه به علوم انسانی در همه کشورهای از جمله ایران نقش مهمی دارد. اما باید به ارزش‌هایی که ما را به باری تعالی نزدیک‌تر و با خالق تعالی مرتبط می‌کند، بیشتر توجه کرد. هر کاری که بی‌هدف انجام می‌دهیم قطعاً ناموفق می‌شود. در نهایت هدف اعلای ما ارتباط با خداوند است و در سیاست و اقتصاد این حقیقت را نباید از دست بدهیم. چرا که اقتصاد عادلانه نسبت به اقتصاد امروزی بسیار پیشرفته‌تر است، به همین دلیل در کشورهای غربی توجه مشتریان و مدیران غیرمسلمان به ارزش‌های اقتصاد اسلامی روز به روز بیشتر شده است. در زمینه‌های اجتماعی، ارزش‌های سنتی خودمان را نباید از دست بدهیم. هر چند علوم انسانی نباید در سطح نظریه باقی بماند بلکه باید در سطح عملی هم به این مسئله توجه شود و به آن پرداخته و کاربردی شود.»

گفتگو با برگزیده پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی (ع) پژوهی؛

خواست خداوند است که فضایل امیرمؤمنان امام علی (ع) برای مردم آشکار شود

حجت الاسلام هلال حسن الاواتی، یکی از برگزیدگان پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی (ع) پژوهی و از فارغ‌التحصیلان دانشگاه تربیت معلم عمان و دانش‌آموخته حوزه علمیه قم و استاد دانشگاه توریدو در آمریکا در حاشیه این جشنواره، گفت: «در حال حاضر مشغول یک پروژه تحقیقاتی وسیع درباره علم نور در مرکز تحقیقاتی «عالم نور در لتکامل» هستم؛ امروزه برخی مکاتب نظیر یوگا یا المپی دنبال تکامل نفس بشر هستند اما تجربه نشان داده که آنها نقص‌های زیادی دارند چراکه از دیدگاه‌های توحیدی نشأت نگرفتند ما در این مرکز دنبال جایگزینی برای این مکاتب موجود هستیم.»

حجت الاسلام حسن الاواتی درباره اثر برگزیده خود در جشنواره، با بیان اینکه امیرمؤمنان امام علی (ع) آینه پیامبر خاتم (ص) هستند، گفت: «من ۲۵ سال پیش دنبال پاسخ یکی از سؤالات یا شبهات درباره تفکر شیعیان بودم که چرا شیعیان تا این حد به اهل بیت (ع) توجه و اهتمام دارند، به گونه‌ای که این شبهه یا گمان را برای برخی ایجاد می‌کنند که شیعیان اهل بیت (ع) را حتی بر نفس پیامبر (ص) ترجیح می‌دهند. برای رسیدن به پاسخ سال‌ها تحقیق کردم، سال‌ها پیش به زیارت امام رضا (ع) در مشهد مقدس مشرف شدم، سپس نزد آیت‌الله مصباح یزدی حضور یافتم و درباره اثرم که مربوط به فضایل امیرمؤمنان امام علی (ع) بود با ایشان صحبت کردم. ایشان در انتهای بحث گفتند خواست خداوند است که فضایل امیرمؤمنان امام علی (ع) برای مردم آشکار شود.»

این برگزیده پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی (ع) پژوهی، ادامه داد: «من در وصف امیرمؤمنان امام علی (ع) گفتم امام علی (ع) آینه و تربیت یافته رسول اکرم (ص) هستند؛ آیت‌الله مصباح یزدی گفتند از پاسخ شما بوی انفاس امام رضا (ع) شنیده می‌شود.»

حجت الاسلام حسن الاواتی درباره علوم انسانی مدرن و جایگاه آن در ایران یا غرب، ابراز کرد: «امروز علوم انسانی در تمام دنیا مورد توجه خاص است، اما اگر بر اساس ملاک‌ها یا معیارهای صحیح نباشد خطر جدی برای بشر خواهد بود.»

وی در پایان خاطر نشان کرد: «علوم انسانی باید به زبان روز مسلح باشد و از نظریه بزرگانی مثل علامه طباطبایی و شهید مطهری و امام راحل که از اندیشمندان بزرگ و صاحب نظران برجسته روزگار هستند استفاده کند.»

گفتگو با برنده بخش خارجی پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی (ع) پژوهی

همایش امام علی (ع) پژوهی موجب ترویج مکتب اهل بیت و ولایت است

سلطان علی زاده، برنده بخش خارجی پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی (ع) پژوهی، ضمن ابراز خرسندی از حضورش در این مراسم، توضیح داد که او امام جماعت منطقه بوزونای باکو جمهوری آذربایجان است و او دارای ۳۰ جلد کتاب درباره امام علی (ع) به زبان ترکی است.

وی، در حاشیه این مراسم درباره انگیزه خود از شرکت در جشنواره امام علی (ع) پژوهی گفت: «شرکت در همایشی که در رابطه با امام علی (ع) باشد را وظیفه خود می‌دانم و هر جا که نام امام علی (ع) مطرح است، حضور در آنجا برای من سعادت بزرگی است.»

او ادامه داد: «شرکت در این مراسم موجب شد با اشخاص و شخصیت‌های والا مقامی بازدید کنم و با آنها در تماس باشم. این مراسم‌ها برای ترویج مکتب اهل بیت و ولایت تأثیر گذار است.»

این شاعر و محقق اهل بیت (ع) درباره آثاری که تاکنون نگارش کرده است هم گفت: «۳۰ کتاب دارم که ۱۸ جلد از آنها فقط به موضوع امام علی (ع) اختصاص دارد. کتاب‌های دیگر به نام امام علی (ع) نیست، اما مطالب‌شان در مورد ایشان است و از کودکی انگیزه نوشتن این کتاب‌ها را داشتم.»

او افزود: «در خانواده‌ای روحانی بزرگ شدم که آیین و مراسم‌های اسلامی را انجام می‌دادیم. به اهل بیت علاقه دارم و شاعر اهل بیت هستم.»

علی زاده در پایان با تشکر از دست‌اندرکاران جشنواره گفت: «حضور در این مراسم برای من مفید و افتخاری بزرگ بود.»

گفتگو با استاد دانشگاه کوفه در حاشیه پنجمین جشنواره امام علی (ع) پژوهی

نظرات جامعه‌شناسی امام علی (ع) پیش از ابن خلدون ارائه شده است

حیدر الاسدی استاد دانشگاه الکوفه در حاشیه پنجمین جشنواره امام علی (ع) پژوهی گفت: «متأسفانه تلاش‌ها برای شناساندن «نهج البلاغه» به عنوان متن متقن، ناکافی بوده و این اثر در جوامع اسلامی مهجور مانده است، در حالی که در زمینه‌های گوناگون جامعه‌شناسی و مردم‌شناسی جای گفت‌وگو دارد.»

استاد دانشگاه کوفه که با رساله دکتری «نقد عقاید امامیه در حوزه اقتصاد» در این جشنواره حضور داشت، تحصیلات دانشگاهی‌اش را در دانشگاه کوفه سپری کرده است، و پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشدش را نیز به بحث «اقتصاد و فقه» اختصاص داده است. الاسدی این جشنواره را در راستای احیای فرهنگ اهل بیت (ع) توصیف کرد و گفت: «هر کاری که برای زنده نگه داشتن فرهنگ علوی صورت پذیرد، بسیار ارزنده است، برنامه‌های جشنواره هم از کیفیت خوبی برخوردار بوده است.»

وی افزود: «امام علی (ع) در زمینه آرای جامعه‌شناسی نظرات خوبی دارد، اینکه ابن خلدون در این رابطه صاحب نظر است، باید گفت که امام علی (ع) پیش از ابن خلدون به بیان نظرات جامعه‌شناسی در نهج البلاغه پرداخته‌اند که نامه حضرت (ع) به مالک اشتر، گواهی بر این مدعاست.»

استاد دانشگاه کوفه با تأکید بر اینکه جشنواره امام علی (ع) پژوهی در گسترش فرهنگ اهل بیت (ع) نقش مهمی ایفا کرده است، اظهار داشت: «هنگامی که به کشورم بازگردم، ماحصل گفت‌وگوها و نظریات مطرح شده در این جشنواره را به آنجا منتقل خواهم کرد.»

وی ادامه داد: «بهتر است برنامه‌ریزی‌ها مشخص باشد تا بدانیم هر یک از اعضا در چه سطحی در این جشنواره حضور پیدا می‌کنند و درباره چه موضوعی سخن می‌گویند، همچنین معیار و ملاک ارزیابی آثار هم مشخص باشد.»

الاسدی تصریح کرد: متأسفانه به دلیل کافی نبودن تلاش‌ها برای شناساندن نهج البلاغه، این اثر گران‌سنگ در جوامع اسلامی و حتی کشورهای غربی مهجور مانده است، در حالی که نهج البلاغه در زمینه‌های گوناگون جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی و... جای بحث و گفت‌وگو دارد و می‌تواند به عنوان یکی از اسناد بالادستی مطرح شود.»

معرفی اثر برگزیده پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی (ع) پژوهی

گروه مطالعات زنان پژوهشکده مطالعات اجتماعی نشست «معرفی اثر برگزیده پنجمین جشنواره بین‌المللی امام علی (ع) پژوهی» با عنوان «اخلاق شهروندان دنیای مجازی با تمرکز بر قرآن و نهج البلاغه» را با حضور مؤلف کتاب دکتر مریم صانع پور روز دوشنبه ۱۳ شهریور برگزار کرد.

در ابتدای این سخنرانی دکتر صانع پور به معرفی فناوری‌های ارتباطی جدید پرداخت و گفت: «امروزه این فناوری‌ها مرزهای جغرافیایی و فرهنگی را از میان برداشته‌اند و ارتباطات شهروندان جهانی را در یک دنیای واحد شکل داده‌اند. همچنین با شکل‌گیری هوش مصنوعی در این دنیای دیجیتال، میراث‌های تاریخی و فرهنگی ملل و تمدن‌های مختلف در یک مجموعه واحد عرضه شده‌اند. بنابراین همانگونه که در این دنیای سایبری برای ارتباط میان ملل مختلف با زبان‌های گوناگون، علائم و اصطلاحات کامپیوتری واحدی وضع شده تا امکان مفاهمه میان شهروندان دنیای مجازی فراهم شود؛ همین‌طور هم اخلاق واحدی که مبتنی بر مشترکات انسان‌شناسانه باشد برای امنیت

ارتباطی این جهان واحد لازم است؛ اخلاق واحدی که مورد پذیرش فرهنگ‌های مختلف چند صدایی باشد. بدیهی است چنین اخلاقی را نمی‌توان از یک فرهنگ بومی خاص گرفت و به فرهنگ‌های دیگر تحمیل کرد بلکه این اخلاق واحد باید از ذاتیات انسان بماهو انسان ناشی شده باشد؛ آموزه‌هایی که مربوط به تاریخ، جغرافیا، یا نژاد خاصی نیستند.»

مؤلف این کتاب اشاره کرد: «در کتاب اخلاق شهروندان دنیای مجازی تلاش شده تا در یک رویکرد فلسفی - مفهومی و با تمرکز بر کلید واژه «ناس» منظومه‌ای اخلاقی ترسیم شود که مبتنی بر مشترکات انسانی است و مشروط به نژاد، جنسیت، قومیت، و یا حتی ایمان دینی خاصی نیست تا پاسخگوی ارتباطات فرادینی - فرافرنهنگی شهروندان دنیای مجازی با هویت‌های مختلف اجتماعی اعم از دینی و غیردینی باشد. قرآن کریم می‌فرماید «وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ» و پیامبر اسلام فرمود «إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ» بر این اساس اسلام مجموعه‌ای از مشترکات اخلاقی مبتنی بر عقل و فطرت انسانی را در اختیار جامعه بشری قرار داده است تا زمینه‌های ارتباط اخلاقی عموم مردم هموار شود. در این اثر پژوهشی با استفاده از خطاب اخلاقی قرآن و نهج البلاغه نسبت به عموم مردم، منظومه‌ای اخلاقی طراحی شده که مبتنی بر مبانی مشترک انسان‌شناسانه‌ای مانند پاک نهادی همه افراد بشر و برادری و برابری آنان است تا زمینه‌های ارتباطی مشترک همه آدمیان مانند رحمت عمومی، وحدت عمومی، امنیت و صلح عمومی فراهم شود؛ به گونه‌ای که در هر یک از اصول، همه زمینه‌های مشترک زیست اخلاقی و نیز همه مبانی انسان‌شناسانه حضور داشته باشند تا نظام اخلاقی منسجمی برای ارتباطات فرامکانی - فرازمانی میان شهروندان دنیای مجازی شکل گیرد؛ اخلاقی مبتنی بر وجوه اشتراک همه انسان‌ها، که می‌توان آن‌ها را بر اساس آیه «كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً» امت انسانی واحد نامید.»

دکتر صانع پور افزود: «در روزگار ناموافق کنونی که اسلام یعنی دین رحمت و اخلاق، با عملکرد افراطیون مسلمان‌نمایی چون داعش متهم به خشونت و قساوت شده، قرآن یعنی کتاب تبیین و استدلال و نهج البلاغه یعنی تفسیر علی (ع) از قرآن، می‌تواند بر مبنای فطرت مشترک انسانی، و با ارائه اخلاق جهان‌شمول و زمان‌شمول اسلامی، در چشم‌اندازی فرادینی که مبتنی بر تکریم انسان و نوع‌دوستی است، میان همه حق‌جویان، عدالت‌طلبان، و فضیلت‌مداران عصر ارتباطات و اطلاعات، همدلی و اخوتی فرادینی - فرافرنهنگی برقرار کند. جهان‌شمولی اسلام محصول عقلانیت و اخلاق‌محوری قرآن است؛ به عبارتی دیگر قرآن و به تبع آن، نهج البلاغه، اصول اخلاق انسانی را برآمده از عقل مستقل بشر معرفی می‌کنند. از این رو می‌توان بر اساس آیه «وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ» اصول اخلاق جهان‌شمولی را از قرآن استنباط کرد که مورد پذیرش هر انسانی قرار گیرد حتی اگر مؤمن به اسلام نباشد زیرا این شبکه‌های جهانی اطلاعات و ارتباطات، مرزهای ملی و فرهنگی را در سراسر عالم از میان برداشته‌اند، بی‌اخلاقی شهروندان دنیای واحد سایبری، مانند عهدشکنی، کینه‌توزی، خودخواهی، و... سیلی ویرانگر را به راه خواهد انداخت که هیچ سد و مرزی مانعش نخواهد شد.»

نگارنده این کتاب با تتبع در قرآن و نهج البلاغه به طراحی و صورت‌بندی فلسفی - مفهومی اصولی مأخوذ از فطرت انسانی می‌پردازد که مورد پذیرش همه انسان‌ها است زیرا علاوه بر توصیه‌های اخلاقی خاصی که شامل مؤمنان می‌شود دارای توصیه‌های اخلاقی عامی نیز هست، که به علت ابتنا بر عقل مشترک، مورد پذیرش عموم مردم هستند و می‌توانند زمینه‌های فاق جهانی را فراهم

کنند؛ به عنوان مثال وفای به عهد یکی از آموزه‌های فطری اخلاق ارتباطی است که دینداران و بی‌دینان عقلاً و فطرتاً آن را شایسته می‌دانند و تخطی از آن را غیرانسانی و مغایر با فطرت سالم بشری تلقی می‌کنند.

عضو هیأت علمی پژوهشگاه اضافه کرد: «فراگیری ارتباطات در میان شهروندان دنیای مجازی، مستلزم توجه به بایدها و نبایدهای اخلاقی است که رعایت آنها به گسترش کرامت انسانی، هم‌نوع دوستی، مسئولیت‌پذیری، احترام متقابل و رعایت حقوق در میان شهروندان جهانی منجر خواهد شد تا فرصت‌هایی برای توسعه حقیقت، فضیلت و عدالت در یک دنیای واحد ایجاد شود زیرا فناوری‌های جدید ارتباطی، تعاملات هم‌زمان ساکنان کره زمین را بدون محدودیت‌های جغرافیایی امکان‌پذیر کرده‌اند؛ در این دنیای بدون مرز، مردم سراسر جهان از شمال و جنوب گرفته، تا شرق و غرب؛ از فرهنگ‌های دینی گرفته تا فرهنگ‌های غیر دینی؛ از کشورهای مرفه گرفته تا کشورهای محروم؛ می‌توانند مستقل از گرایش‌های دینی و فرهنگی‌شان، با یکدیگر به تعاملات و روابط انسانی بپردازند. در این کتاب ابتدا شرایط دنیای معاصر (با توجه به فراگیری اطلاعات و ارتباطات) مورد بررسی قرار گرفته و سپس با استفاده از اصول عام اخلاقی از قبیل فضیلت، خیر مشترک، و گسترش بیشترین شادی برای شهروندان جهانی (مبتنی بر فضیلت و خیر مشترک) امکان تعمیم بخشی اصول اخلاق ارتباطی، در میان شهروندان دنیای مجازی بررسی شده است؛ به همین منظور سه دسته قواعد اخلاقی مورد توجه قرار گرفته‌اند که عبارتند از:

(۱) اخلاق‌های متکثر و درون فرهنگی که بر اساس هویت‌ها و فرهنگ‌های متنوع بومی، فضائل انسانی را مورد توجه قرار می‌دهند؛
(۲) اخلاق میان فرهنگی که با مطالعه تطبیقی در مورد نظام‌های مختلف اخلاقی، زمینه‌های تحقق حقوق انسانی و فضایل و ارزش‌های شهروندان دنیای مجازی را فراهم می‌سازد؛

(۳) اصول اخلاقی واحدی که مبتنی بر فطرت مشترک شهروندان جهانی است و به صورتی نظام‌مند بر فراز سنت‌های اخلاقی متکثر فرهنگی - بومی قرار دارد که این اصول:

اولاً: از نظام‌های اخلاقی متکثر جوامع مختلف اخذ می‌شوند تا مبنای طراحی اخلاقی مشترک باشند؛

ثانیاً: از آموزه‌های فطری قرآن و نهج البلاغه اخذ می‌شوند؛

ثالثاً: انطباق مذکور به طراحی نظامی اخلاقی می‌انجامد که برآمده از انسانیت مشترک است تا بدون تحمیل یک فرهنگ خاص، مورد پذیرش همه فرهنگ‌ها قرار گیرد.»

وی در ادامه متذکر شد: «شکل‌گیری ارتباطات آسان و هم‌زمان سایبری در جهان امروز، صدای ملل و فرهنگ‌های مختلف را در سراسر جهان طنین انداز کرده و می‌رود تا حاکمیت سوژه تک صدای غربی پایان بخشد. در این تعدد رویکردها نقاط مشترکی مورد نیاز است تا تعامل فرهنگ‌های مختلف با یکدیگر امکان‌پذیر شود اصول مشترکی که زمینه‌تکریم افراد نوع انسان را فراهم کند؛ آرامش و امنیت مسالمت‌آمیز در روابط جهانی برقرار گردد و روابطی شرافتمندانه و مسئولانه در میان مردم سراسر جهان محقق گردد. سردرگمی اخلاقی شهروندان دنیای معاصر که به وسیله شبکه‌های ارتباطات جهانی احاطه شده‌اند به علت تحمیل اصول اخلاق مدرنیته غربی است که به قول ادوارد سعید شرایط جامعه «مبدأ» را به جوامع «مقصد» تحمیل کرده و موجب بحران هویت‌های اجتماعی - اخلاقی در جهان متکثر امروز شده است. در حالیکه دنیای کنونی نیازمند اصول اخلاقی جامعی است که خیر مشترک همه افراد نوع بشر را تضمین کند؛ اصولی که برخلاف تک صدایی مدرنیته غربی، انحصارگرایی نژاد یا فرهنگ خاصی را برنتابد.»

در این پژوهش اصول اخلاق ارتباطی مبتنی بر اشتراکات انسانی از قرآن و نهج البلاغه گزینش شده‌اند تا در فرایندی تحلیلی - استدلالی، اخلاق واحد و جهان‌شمول - زمان‌شمولی را برای همه شهروندان دنیای مجازی تشکیل دهند که مورد پذیرش همه انسان‌های فطری عالم قرار گیرند زیرا «فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ».

انتصاب دکتر حسینعلی قبادی به سرپرست بنیاد دانشنامه‌نگاری ایران

دکتر فرهادی، وزیر علوم، تحقیقات و فناوری طی حکمی، دکتر حسینعلی قبادی را با حفظ سمت به عنوان سرپرست «بنیاد دانشنامه‌نگاری ایران» منصوب کرد.

در جلسه‌ای که در بنیاد دانشنامه‌نگاری ایران با حضور دکتر تسلیمی (قائم مقام وزیر علوم)، دکتر احمدی (معاون پژوهشی وزارت علوم)، دکتر قبادی (سرپرست بنیاد دانشنامه‌نگاری)، دکتر اکبری (رئیس سابق بنیاد دانشنامه‌نگاری ایران) و جمعی از مدعوین و هیأت علمی و کارکنان این بنیاد، برگزار گردید، دکتر حسینعلی قبادی، رئیس پژوهشگاه علوم انسانی، با حفظ سمت به عنوان سرپرست جدید بنیاد معرفی شد و از زحمات دکتر اکبری، رئیس سابق این بنیاد تقدیر به عمل آمد.

در ابتدای این جلسه، دکتر اکبری رئیس پیشین بنیاد دانشنامه‌نگاری به ایراد سخنرانی پرداخت و از تاریخچه شکل‌گیری بنیاد با همت استادان برجسته‌ای چون دکتر احمد بیرشک سخن گفت و بعد آثار

متعدد و دانشنامه‌های وزین تألیف شده توسط اعضای بنیاد را یادآور شد و در پایان ضمن ابراز خرسندی از سپرده شدن این مسئولیت به دکتر قبادی، از معاونین و مدیران و همکاران خود در بنیاد تشکر و قدردانی کرد.

در ادامه دکتر قبادی سخنرانی کرد و در ابتدای سخنان خود با تأکید بر اینکه دانشنامه‌نگاری از جمله کهن‌ترین دانش‌های مورد توجه ایرانیان بوده و چه پیش از اسلام و چه پس از آن، ایرانیان آثار مختلفی را در این زمینه منتشر کرده‌اند، گفت: «این نشان دهنده میزان اهمیت این پیشه پژوهشی است. وی با اشاره به تاریخ تشکیل پژوهشگاه علوم انسانی و به هم پیوستن ۱۲ موسسه پژوهشی علوم انسانی، فرصت گسترش همکاری با بنیاد دانشنامه‌نگاری را فرصتی مغتنم برای هم‌افزایی و همدلی پژوهشگران علوم انسانی و توسعه شبکه نخبگانی آن دانست.»

سرپرست بنیاد دانشنامه‌نگاری با یادآوری خدمات و فعالیت‌های دکتر اکبری در دوران پیش از انقلاب و سال‌های آغازین انقلاب تا کنون، خلوص و زحمات متعهدانه وی به کشور را ستود و بر ضرورت ادامه بهره‌مندی از این تجربه علمی و مدیریتی ایشان تأکید کرد.

رئیس پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، وجود بیش از ۲۱ مجله علمی-پژوهشی و پژوهشکده علم‌پژوهی در پژوهشگاه و شبکه نخبگانی بیش از ۲۵۰۰ استاد و پژوهشگر که در ارتباط مداوم با پژوهشگاه هستند را از امتیازاتی دانست که همکاران علمی بنیاد دانشنامه‌نگاری می‌توانند از آن برای توسعه فعالیت‌های پژوهشی خود بهره ببرند.

دکتر قبادی، سیاست وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در زمینه همگرایی و تلفیق فعالیت‌های نهادهای پژوهشی همسو مانند پژوهشگاه و بنیاد را عاملی برای پیشرفت علمی و مزیتی ملی خواند و بر ضرورت توجه بیشتر به فضاهای جدید پژوهش و نشر دانش، به ویژه دنیای دیجیتال و فضای مجازی تأکید کرد و گفت: «پژوهشگاه و بنیاد در این زمینه بیشتر فعال خواهند شد.»

وی تلفیق برنامه توسعه راهبردی پژوهشگاه و بنیاد را مبنای سیاستگذاری‌های آتی معرفی کرد و بر ضرورت اتخاذ رویکرد کاربردی و خروجی محور در چارچوب راهبردهای اسناد بالادستی و قانون برنامه ششم توسعه کشور تأکید کرد.

دکتر قبادی در پایان ضمن تقدیر مجدد از زحمات و خدمات دکتر اکبری، رئیس سابق بنیاد دانشنامه‌نگاری، از همکاران بنیاد خواست در برنامه‌های آتی او را یاری کنند.

دکتر وحید احمدی معاون پژوهشی وزیر علوم، تحقیقات و فناوری نیز در ابتدای سخنان خود، ضمن تقدیر از زحمات و خدمات دکتر اکبری در دوران ریاست بر بنیاد دانشنامه‌نگاری، سیاست پژوهشی وزارت علوم را جلوه‌گیری از همپوشانی فعالیت‌های نهادهای پژوهشی و تمرکز تخصصی بر موضوعات مورد نیاز کشور اعلام کرد و گفت طرح ادغام بنیاد دانشنامه‌نگاری از ابتدای دولت یازدهم مدنظر بوده است و مطالعات در این زمینه چندسال طول کشیده است که این امر با توجه به ماهیت فرارشته‌ای دانشنامه‌نگاری، امری طبیعی است. دکتر احمدی تصمیم‌گیری در زمینه ادغام بنیاد در پژوهشگاه را مربوط به ماه‌های پایانی سال ۱۳۹۵ خواند و تأکید کرد که این امر با لحاظ ضرورت حفظ ماهیت پژوهشی و تداوم فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده بنیاد صورت گرفته است.

معاون پژوهشی وزیر علوم، تحقیقات و فناوری با اشاره به ماهیت دانشنامه‌نگاری، مشارکت دیگر نهادهای علمی و پژوهشی کشور در فعالیتهای بنیاد را خواستار شد و گفت صرف سفارش کار به این نهادها کافی نیست و بنیاد باید محلی برای تبادل افکار و آموخته‌ها و دانش پژوهشگران رشته و نهادهای مختلف پژوهشی کشور باشد.

وی ویژگی مهم دیگر دانشنامه‌نگاری را ضرورت توجه به ظرفیتهای بین‌المللی و تولید دانشنامه به زبان‌های زنده دنیا دانست و توجه به ابزارهای نوین نشر دانش مانند فضای دیجیتال را بسیار مهم خواند و وظیفه پژوهشگاه در تأمین فضای لازم برای این هم‌افزایی را مورد تأکید قرار داد.

وی در پایان با تقدیر مجدد از زحمات دکتر اکبری و همکاران بنیاد دانشنامه‌نگاری، برای دکتر قبادی در سمت سرپرستی بنیاد آرزوی توفیق کرد.

در انتهای مراسم حکم سرپرستی بنیاد دانشنامه‌نگاری به طور رسمی توسط دکتر تسلیمی، قائم مقام وزیر به جناب آقای دکتر قبادی اهدا شد و رئیس پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، رئیس دانشگاه پیام نور و مرکز دانشنامه مطالعات بین‌المللی ورزش و همکاران بنیاد دانشنامه‌نگاری ضمن قدردانی از زحمات دکتر اکبری، هدایایی را به ایشان تقدیم کردند.

سخنرانی رئیس پژوهشگاه در «اجلاس سراسری ریسان دانشگاه‌ها، مراکز آموزش عالی، پژوهشگاه‌ها و پارک‌های علم و فناوری سراسر کشور»:

ضرورت جامع‌نگری در مدیریت آموزش عالی و توجه ویژه به علوم انسانی

دلیل بافتار قویم فرهنگی و داشتن سرمایه‌های تمدنی و پشتوانه نیروی انسانی، اکنون در حال گذر از دانشگاه نسل سوم (کارآفرین‌محور) به سمت دانایی‌محور، مشارکت‌محور و نخبه‌محور یعنی دانشگاه نسل چهارم است. لذا علوم انسانی در موقعیت کنونی باید به زودی نقشی سرنوشت‌ساز و تأثیرگذار در ارتقاء آموزش عالی داشته باشد.

***

اما در پیوند با موضوع بحث، در درجه نخست باید به جایگاه علوم انسانی در برنامه ششم توسعه به عنوان سند ملی توجه کرد:

۱. نقش علوم انسانی در تدوین برنامه ششم توسعه کشور

در زمینه جایگاه علوم انسانی در توسعه کشور، با الهام از موارد مطرح شده در برنامه ششم توسعه کشور (به ویژه تبصره ۲ ماده ۶۴) خاطر نشان می‌کنم که کاربردهای علوم انسانی در جامعه را، می‌بایست در درجه نخست، در مبانی شکل‌گیری تفکر خلاق و انتقادی و خلق زمینه‌های چشم‌انداز نوآوری در میان اعضای جامعه جستجو کرد. این تنها و تنها وظیفه و امکان «علوم انسانی» است که فهم جایگاه انسان در عالم هستی، رابطه او با طبیعت، موقعیت او در ارتباط با دیگر انسان‌ها و در یک کلام، امکان تغییر در جهان را برای افراد میسر می‌کند و حتی باید گفت نفس «امکان» نگارش برنامه توسعه برای کشور، به مدد ادبیاتی پدید می‌آید که در علوم انسانی در حال تولید است. تعریف چشم‌انداز وضعیت مطلوب، فهم آسیب‌شناختی موقعیت کنونی و واکاوی نقاط ضعف و قوت آن، و چاره‌جویی برای مشکلات (که از طریق نوآوری فکری میسر است) که پیکره یک برنامه جامع توسعه را شکل می‌دهند، اساساً موضوعاتی هستند که حوزه‌های مختلف در علوم انسانی امکان بروز پیدا می‌کنند. خوشبختانه برنامه ششم توسعه نیز بعضاً با درک ضرورت ارتقای علوم انسانی، در تبصره ۲ ماده ۶۴، علوم انسانی را به طور ویژه مورد توجه قرار می‌دهد.

علاوه بر این، پیشبرد بسیاری از اهداف دیگر مواد و بندهای قانون برنامه توسعه کشور نیز با اتکا به علوم انسانی میسر است که از جمله آنها می‌توان به فرهنگ‌سازی در زمینه ضرورت حفظ محیط‌زیست و بهره‌برداری بهینه از منابع؛ شفاف‌سازی حقوق و قوانین نظام‌بخش جامعه در ابعاد گوناگون؛ ارتقای سطح اعتماد

«اجلاس سراسری ریسان دانشگاه‌ها، مراکز آموزش عالی، پژوهشگاه‌ها و پارک‌های علم و فناوری سراسر کشور» روز سه‌شنبه ۱۷ مردادماه، در دانشگاه شهید بهشتی برگزار شد. در این اجلاس، دکتر قبادی، رئیس پژوهشگاه علوم انسانی، طی سخنانی با اشاره به ضرورت جامع‌نگری در مدیریت آموزش عالی و توجه ویژه به علوم انسانی، برنامه‌ریزی بر پایه دانشگاه‌های نسل چهارم را مورد تأکید قرار داد.

متن کامل سخنرانی دکتر قبادی، رئیس پژوهشگاه در ادامه آمده است:

سلام علیکم،

قبل از هر چیز و پیش از ورود به تشریح عنوان سخنرانی، سه نکته را یادآور می‌شوم:

۱- تقاضایی از حوزه وزارتتی دارم و آن ضرورت مستندسازی تجربیات مدیریتی دوران وزارتتی از دیدگاه مدیریت دانش است؛ به ویژه تحلیل مدیریت استاد ارجمند جناب آقای دکتر فرهادی که بنده اسم آن را می‌گذارم «مدیریت روشمند، مسلط، وافی به مقصود و منتج به نتیجه بدون هزینه آوری» که قطعاً بخشی از آن مربوط به نوع تلقی و ایفای نقش ایشان و بخشی دیگر، مربوط به تجربه وافر و هدفمند ایشان است.

۲- تقاضای دیگر توجه و رعایت حفظ حریم زبان فارسی است که البته بیشتر به عنوان یک دغدغه می‌تواند مطرح شود. مقام معظم رهبری در بیانات خود فرموده‌اند زبان فارسی باید به سوی زبان علم شدن در دنیا حرکت کند، اما امروز در اینجا شاهد بودیم که بیش از ۶۰٪ واژه‌های یک سخنران محترم، اصطلاحات و واژه‌های بیگانه بود، یا اینکه مجری محترم اعلام کردند پیش از «برک» یک سخنران دیگر داریم و بعد از «برک» این آثار را رونمایی می‌کنیم، این لطمه به زبان فارسی و هویت ملی ماست.

باید به خاطر داشته باشیم که در چه کشوری این همه لغات بیگانه را متداول می‌کنیم، کشوری که پشتوانه‌ای عظیم به نام زبان فارسی دارد. زبان فارسی، زبان محکم و دژ استوار، با پشتوانه عظیم میراث‌های معنوی و تمدنی است. کاری کنیم که نسل آینده بتواند شاهنامه، دیوان حافظ، گلستان سعدی و... بخواند.

۳- نکته دیگر ضرورت توجه به نقش و کارکرد علوم انسانی برای ارتقاء نظام آموزش عالی کشور است. جامعه ایران به

عمومی و همکاری ملی و تقویت مناسبات ارتباطی نخبگان به منظور هم‌افزایی و خلق سرمایه‌های اجتماعی؛ شناسایی، معرفی و برجسته‌سازی ظرفیت‌های میهنی و تمدنی در زمینه گسترش گردشگری؛ پیشگیری مغزافزایی در برابر مهاجرت‌های بی‌رویه و بی‌سامان؛ بازیابی ظرفیت‌های توسعه‌بخش در مقیاس محلی و ملی؛ و در کل، پایدارسازی توسعه اشاره کرد. علوم انسانی حتی در بخش‌های به ظاهر کم‌ارتباطی مانند ارتقای سطح سلامت عمومی نیز نقش آفرین است و اساساً تعریف معیارهای سلامت - در حوزه‌های گوناگون جسمی، روحی و روانی - و نحوه تعامل سازنده اجتماعی برای رفع ضعف‌های موجود در این زمینه، از جمله موارد دیگری است که در حیطه دانشی و معرفتی علوم انسانی جای می‌گیرد.

۲. علوم انسانی؛ محور شکل‌گیری دانشگاه نسل چهارم

در این میان، با توجه به ضرورت و اهمیت حرکت به سوی دانشگاه‌های نسل چهارم، اهمیت و اثرگذاری علوم انسانی بیش از پیش نمودار می‌شود. دانشگاه‌های نسل چهارم، دانشگاه‌های کارآفرینی هستند که در آن، تولید و نوآوری‌ها با ابتناء بر نیازهای موجود در جامعه و با هدف رشد دانش‌بنیان شکل می‌گیرد. این نسل از دانشگاه‌ها بر خلاف نسل‌های پیشین، بیش از هر چیز بر ضرورت توجه به مبانی تربیت ذهن‌های انسانی معطوف به توسعه تأکید دارند و این باور را سرلوحه کار قرار می‌دهند که متخصصان کارآمد و پیشرو، در گام نخست در حوزه‌های مختلف زیستی خود، از تعادل برخوردارند و از این جهت، در تعریف از انسان بهنجار، نه تنها کارکرد او در نظام تولیدی جامعه، که سلامت روانی و انگیزه‌های وی برای پیشرفت و شکوفایی کلیه استعدادهای نهفته، و همچنین قابلیت‌های همکاری و تعاون اجتماعی را ارجح می‌نهند و بر تقویت و ارتقای آنها تأکید دارند. در دانشگاه نسل چهارم، آموزش، از صرف انتقال دانسته‌ها به دانشجویان، به ایجاد ارتباط سازنده میان استاد و دانشجو و شکل‌گیری دانش بر مبنای نیاز تک‌تک دانشجویان - با توجه به درک پیشینه‌های خانوادگی، اجتماعی، قومی، مذهبی و جنسیتی - تبدیل می‌شود و این ارتباط می‌تواند هدف‌گذاری‌های فردی هر یک از دانشجویان را در تعامل با استاد و دیگر دانشجویان شکل بخشیده و پالایش نماید. نحوه تنظیم چنین روابطی میان استاد و دانشجو و نظام‌بخشی کلاس‌های درسی بر مبنای تعاون دانشجویی، تنها از عهده علوم انسانی برمی‌آید و هیچ یک از علوم، در فرایند آموزش به دانشجویان از این نیاز برکنار نیستند.

در دانشگاه‌های آینده، که در آن، گسترش فناوری اطلاعات و نظام مجازی انتقال دانش، دگرگونی در نظام‌های سنتی آموزش را طلب می‌کند، علوم انسانی نه تنها حتی می‌تواند در تسهیل فرایند فناوری نقش بارزی را ایفا کند، بلکه در نظام‌مندی این نهاد نقش محوری را خواهد داشت و عدم توجه به این مسئله می‌تواند آموزش عالی را از جامعیت دور کند. طبقه‌بندی نظام

معرفتی و مدیریت دانش انتقال‌یافته به دانشجویان بر اساس سطح دانایی آنها، طراحی نظام مطلوب ارتباط رودررو میان استاد و دانشجو و دانشجو و مدیران دانشگاه، مدیریت بهنجار و غیرمداخله‌گر اوقات فراغت دانشجویان به گونه‌ای که تداوم حرکت آنها در مسیر کسب و ارتقای سطح دانش را تضمین کند، ایجاد و تقویت علقه‌های اجتماعی و ارتقاء هویت ملی در دانشجویان به منظور به کارگیری دانش و مهارت‌های خود در مسیر اعتلاء و پیشرفت ملت خویش از کارکردهای عمده علوم انسانی است و مشارکت مؤثر در پایش، اصلاح و بهبود نظام سیاسی و اجتماعی و متعهد دانستن خویش به ارائه راه‌حل‌های لازم برای بهینه‌سازی فرایندها، و علاقه مداوم به دانش‌اندوزی با هدف مشارکت دانش‌بنیان در پیشرفت و ارتقای سطح رفاه فردی و اجتماعی از جمله مسائلی است که تدوین و تبیین آنها در نظام دانشگاهی نسل چهارم، تنها از عهده علوم انسانی برمی‌آید. البته نکته مهم دیگر در شکل‌گیری دانشگاه نسل چهارم، ضرورت مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد و به‌ویژه انجمن‌های علمی و بخش خصوصی در اداره امور مراکز علمی و مؤسسات پژوهشی است و تحقق این رویداد می‌تواند بخشی از موانع را برطرف کند و این امر نیز عموماً از علوم انسانی ساخته است. تجربه موفق تشکیل شورای توسعه پژوهش و فناوری در علوم انسانی و هنر در معاونت پژوهشی وزارت علوم در طول دو سال اخیر، تجربه موفق برای حرکت به سمت دانشگاه نسل چهارم است که امیدواریم این روند در ادامه با بهره‌گیری از ظرفیت‌های انجمن‌های علمی، با توان بیشتری تداوم یابد.

۳. جمع‌بندی: لزوم توجه به مؤلفه‌های اساسی دانشگاه‌های نسل آینده

در مجموع باید گفت نظام فناوری آینده، دیگر مبتنی بر دستاوردهای ملموس چند دانش مشخص نیست و آکادمی آینده، نهادی است که درهم تنیدگی و تبادل متداوم دانش میان تمامی علوم را می‌طلبد. در این چارچوب، پرداختن به ظرفیت‌های مبنایی شکل‌دهنده به شخصیت دانشجو و دانشمند از جمله مسائلی است که در مباحث نسل چهارم دانشگاه‌ها بدان توجه ویژه‌ای می‌شود. ما نیز برای مشارکت مؤثر در این زمینه و پیشگامی در نظام دانشگاهی آتی، لازم است از هم‌اکنون به مؤلفه‌ها و شرایط برپادارنده و شکوفاساز دانشگاه آینده توجه کنیم که در این فرصت کوشش شد با ذکر چند نمونه، اهمیت و جایگاه علوم انسانی در این زمینه تبیین شود و تأکید بر این است که رشد و توسعه دانش‌بنیان کشور، تنها در صورتی، پایدار و قابل اتکا خواهد بود که ظرفیت‌های فردی، انسانی و اجتماعی همه اعضای جامعه شکوفا شود و این امر منوط به آن است که نقش تمامی علوم در شکل‌گیری نظام شهروندی دانش‌محور به رسمیت شناخته شود و در این میان، به نقش، اهمیت و محوریت علوم انسانی با توجه به موقعیت خاص آن در طراحی نظام معرفتی و علمی، به‌طور ویژه توجه شود.

تأکید رئیس دانشگاه علامه طباطبائی بر گسترش همکاری دانشگاه علامه و شورای بررسی متون در حوزه «نقد»

جلسه ماهانه شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی روز پنجشنبه دوم شهریورماه در سالن اندیشه پژوهشگاه برگزار شد. در این جلسه دکتر حسین سلیمی، رئیس دانشگاه علامه طباطبائی و عضو شورای بررسی متون با تأکید بر گسترش دامنه همکاری شورای بررسی متون پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و دانشگاه علامه طباطبائی، گفت: «آثار منتشره شورای متون نشان می‌دهد اصحاب علوم انسانی در ایران از کلی‌گویی و شرح مطالب از پیش تعیین شده در برخی متون گله دارند و نقد می‌کنند که این تصویری واقعی از وضعیت تفکر در علوم انسانی ایران به دست می‌دهد. بر این اساس، کار اصلی شورای متون تولید و فراهم آوردن فضای اندیشگی است که خروجی‌های شورا نیز می‌بایست بر مبنای آن شکل بگیرد که در این زمینه، دانشگاه علامه طباطبائی آماده همکاری و معاونت در کارهاست.»

تصویب راه‌اندازی مرکز رشد علوم انسانی پژوهشگاه

شانزدهمین جلسه هیأت رئیسه پژوهشگاه در سال جاری روز یکشنبه مورخ ۴ مردادماه تشکیل شد. در این جلسه علاوه بر بررسی موارد ارجاعی به هیأت رئیسه، موضوع راه‌اندازی «مرکز رشد علوم انسانی» پژوهشگاه بررسی و به تصویب رسید. مرکز رشد نهادی پژوهشی و فناوری است تحت مدیریت متخصصین حرفه‌ای که با ارائه خدمات حمایتی از ایجاد و توسعه فناوری و نوآوری کارآفرینان و نوآوران پشتیبانی می‌کند. این خدمات شامل مواردی از قبیل: خدمات پشتیبان (تأمین فضای کار و تجهیزات اداری) خدمات آزمایشگاهی، کارگاهی؛ خدمات اطلاع‌رسانی؛ خدمات مدیریتی، حقوقی، مالی، اعتباری و تجاری‌سازی؛ آموزش‌های تخصصی و مشاوره؛ و سایر خدمات مرتبط با توسعه، رشد و ارتقای واحدهای فناور است.

از جمله اهداف مراکز رشد می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ایجاد فضای لازم جهت رشد و گسترش واحدهای فناور و کمک به این واحدها جهت تولید و توسعه محصولات و خدمات،
- ایجاد زمینه کارآفرینی و حمایت از نوآوری و خلاقیت کارآفرینان، دانش‌آموختگان دانشگاهی و فناوران،
- ایجاد زمینه‌های لازم برای تجاری‌سازی دستاوردهای تحقیقات،
- کمک به رونق اقتصاد محلی مبتنی بر فناوری (خدمات و محصولات)،
- توسعه شبکه همکاری بین بخش‌های تحقیقاتی و محیط کسب و کار و...

پیام تبریک رئیس پژوهشگاه به مناسبت روز کارمند

باسمه تعالی

کارآمدی و ثمربخشی هر نظام اداری، در درجه نخست مدیون زحمات کسانی است که فارغ از هر دعوی و ادعایی، دلسوزانه تلاش می‌کنند و با تسهیل فرایندها و روندهای اداری، خدمت‌رسانی به مراجعان و همکاران را عبادتی گرانبها می‌دانند. گرامی‌داشت هفته دولت و به‌ویژه روز کارمند، بهانه‌ای است برای قدرشناسی و قدردانی از این خدمتگزاران صدیق و فداکار.

به همین مناسبت، اینجانب به‌ویژه خود را مقید می‌دانم از زحمات و خدمات دلسوزانه کارمندان محترم پژوهشگاه که مساعی صادقانه خود را در جهت ارتقای سازمان و بهینه‌سازی تأثیرات آن در بهبود شرایط اجتماعی و فرهنگی کشور - به‌خصوص از منظر کارآمدی علوم انسانی - به کار می‌بندند، تشکر کنم. بی‌تردید پژوهشگاه در پیشبرد تمامی اهداف و طرح‌های خود، وام‌دار فعالیت‌های دلسوزانه و هدف‌مند کارمندان است و از همین جهت، هر تلاشی در جهت قدردانی از این تلاش‌ها، واقع‌مدار و مبتنی بر سنت حسنه تقدیر از بندگان خداوندی است که هیچ سعی‌ای را بی‌پاسخ نمی‌گذارد. روز کارمند بر شما کارمندان صدیق و دلسوز پژوهشگاه مبارک باد.

ضمن گرامی‌داشت تقارن این ایام با سالگرد شهادت مظلومانه شهیدان مظلوم دولت جمهوری اسلامی ایران، شهید رجایی و شهید باهنر (اعلی‌الله تعالی مقامهما)، این فرصت را بهانه‌ای می‌دانیم برای تبریک و قدردانی از زحمات دولتمردانی که در سخت‌ترین روزها، با تدبیر و امید به آینده‌ای بهتر برای ایران اسلامی، تلاش می‌کنند تا ضمن حفظ اقتدار و عزت جمهوری اسلامی در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی، گام‌هایی موثر در ارتقای سطح رفاه و آرامش و امنیت شهروندان ایران بردارند. با تبریک شروع فعالیت‌های دولت دوازدهم، برای اعضای هیات دولت و کلیه کارکنان خدوم دولت جمهوری اسلامی ایران آرزوی توفیق روزافزون دارم.

توفیق از خدا و توکل بر اوست

حسینعلی قبادی

رئیس پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

گرامیداشت هفته دولت و روز کارمند در پژوهشگاه

صبح روز دوشنبه ۶ شهریور، مراسمی به مناسبت گرامیداشت روز کارمند و هفته دولت در سالن حکمت پژوهشگاه برگزار شد که دکتر قبادی، رئیس پژوهشگاه علوم انسانی، در ابتدای سخنانش ضمن گرامیداشت یاد و خاطره شهدای انقلاب اسلامی خصوصاً شهدای دولت، شهید رجایی و شهید باهنر، روز کارمند و هفته دولت را به همه کارکنان پژوهشگاه تبریک گفت.

دکتر قبادی در ادامه با تبریک به دولتمردان جدید ابراز امیدواری کرد، مسئولان بتوانند با تدبیر و امید بر مشکلات کشور فائق آیند.

در این مراسم جوایزی به رسم یادبود بین کارمندان قرعه‌کشی و به آنها اهداء شد.

دکتر قبادی: دکتر بروجردی آینه تمام‌نمای ارزش‌های انقلاب اسلامی است

مراسم نکوداشت، تودیع و معارفه معاونت فرهنگی و اجتماعی پژوهشگاه

امتیاز دادن برای اداره سازمان است.»

دکتر قبادی گفت: «ویژگی دیگر وی، داشتن مجموعه‌ای از صفات چون دیانت، تعبد و روشن بینی است؛ شاید ما در ارتباطات خود تعادل چندانی نداشته باشیم اما به دلیل احساس تعهد و ایفای وظیفه سازمانی و ملی و گیره خوردگی عمیق وی با ارزش‌های انقلاب تحمل همه چیز برایشان آسان بود. از این جهت اگر بتوانم به عنوان سرمایه بی‌بدیل از ایشان یاد کنیم دست کم به عنوان سرمایه‌ای کم‌بدیل تلقی می‌شوند. جمع آداب دانی و التزام به ادب، از دیگر ویژگی‌های ایشان است. گاهی انقلابی بودن، بی‌ادبی و فرهنگ‌ناشناسی را تلقی می‌کند اما ما یک ملت متمدن هستیم و دین ما سرشار از اخلاق است و

مراسم نکوداشت، تودیع و معارفه معاونت فرهنگی و اجتماعی پژوهشگاه روز یکشنبه ۱۹ شهریور، با حضور رئیس پژوهشگاه، معاونین، اعضای هیأت علمی و جمعی از کارکنان برگزار شد.

در ابتدای این مراسم دکتر حسینعلی قبادی، رئیس پژوهشگاه، ضمن تبریک عید سعید غدیر خم گفت: «این مراسم، مراسم خداحافظی و وداع با سرکار خانم دکتر بروجردی نیست بلکه این مراسم مناسبت و تمهیدی برای نکوداشت ایشان و قدردانی و ابراز مهر نسبت به خدمات ملی و سازمانی ایشان است.»

دکتر قبادی در ادامه به توانمندی‌ها و قدرت مدیریت دکتر بروجردی اشاره کرد و گفت: «تجربه‌های مدیریتی خانم دکتر نشان داده است که ایشان در سمت‌ها و پست‌های مختلف قابلیت و کارایی بالایی از خود نشان داده‌اند. و درسی که ما می‌توانیم با یک نگاه بازشناسانه از دکتر بروجردی بگیریم این است که اصالت منافع سازمانی را بر هر تعلق دیگر ترجیح دهیم و به وظایف مدیریتی التزام و تعهد داشته باشیم.»

در ادامه دکتر قبادی به ویژگی‌های شخصیتی دکتر بروجردی اشاره کرد و اظهار کرد: «فداکاری در مسائل سازمانی یکی از ویژگی‌های برجسته ایشان است چرا که کمتر کسی پیدا می‌شود که در شأن و جایگاه دکتر بروجردی تردید داشته باشد. ایشان با پایبندی به وظایف خود در حوزه معاونت هیچگاه در انجام وظایف خود تردیدی نکردند. خلاقیت و نوآوری و ابتکار ایشان در حوزه معاونت از دیگر ویژگی‌های وی است که توانستند در این دوره سفرهای علمی برای اساتید و دانشجویان در استان‌های مختلف فراهم کند که این امر عین پویندگی سازمان است و قابل ستایش است. قدرت خلق فرصت و ارتقای اعتبار ملی برای سازمان از جمله دیگر ویژگی‌ها است که وی طراز اول را در این زمینه دارد و این سرمایه‌ضمنی نیازمند کشف و

پختگی و اصالت ایشان دانست و اشاره کرد، مدیریت انسان‌مدارانه دکتر بروجردی شایسته تقدیر است و امید است با توجه به مدیریت انسان‌مدارانه خود ارتقا پیدا کنند و به واسطه حضور انسان‌هایی همچون ایشان و با مدیریت انسان‌مدارانه در مدیریت کشور ارتقا یابد.

در بخش دیگری از مراسم، دکتر ربانی‌زاده، معاون اداری، مالی و مدیریت منابع نیز گفت: «دکتر بروجردی در حوزه معاونت بسیاری از کارها را از صفر شروع کردند و برنامه‌های ارزنده‌ای برگزار کردند. از جمله برگزاری سفرهای علمی، نشست‌ها، مناظره‌ها و... وی همچنین اشاره کرد دکتر بروجردی یکی از مدافعین مدیریت خانم‌ها بودند و همواره توانایی‌های خانم‌ها را مورد تأیید و تشویق قرار می‌دادند تا از مدیریت آنها در پژوهشگاه بهره‌مند شویم.» در ادامه دکتر بروجردی ضمن تشکر از دست‌اندرکاران پژوهشگاه در خصوص تدارک چنین مراسمی، گفت: «با وجود تصدی مسئولیت جدید هنوز خود را متعلق به پژوهشگاه می‌دانم و در جهت

نمی‌توان گفت که ادب نداریم و آداب نمی‌دانیم. جمع بین آداب و ادب ظرافت خاص و ویژه‌ای است که انسان باید هم آداب را بداند که چگونه با بقیه سلوک می‌کند و هم به ادب ملتزم باشد، دکتر بروجردی از این نظر سرشار از اخلاص هستند. ویژگی دیگر وی، سعه صدر، گشاده نظری و فداکاری است. ایثار و فداکاری دکتر بروجردی و تشخیص منافع سازمانی و انقلابی مشکل‌گشای بسیاری از مسائل بود. روحیه انعطاف‌پذیری معقول، مصلحت‌بینی راهبردی و عقلانیت متعین از جمله برکاتی است که به لطف خداوند در نهاد دکتر بروجردی قرار دارد. بنده دکتر بروجردی را به لحاظ ارزش‌مداری و پایبندی به ارزش‌ها، آئینه تمام‌نمای ارزش‌های انقلاب اسلامی می‌دانم.»

دکتر قبادی در پایان سخنان خود از دکتر کسرائی به جهت قبول این مسئولیت قدردانی و تشکر کرد.

در ادامه این مراسم دکتر علم‌الهدی، معاون پژوهشی پژوهشگاه تصدی دکتر بروجردی در حوزه معاونت را برخواسته از تجربه،

رشد و توسعه علمی این پژوهشگاه تلاش خواهیم کرد.»

دکتر بروجردی اشاره کرد: «آنچه برای من بخصوص در حوزه فرهنگ دغدغه بود، تعمیق و تعمیم فرهنگ است، تعمیق از این جهت که تولیدات علمی و فرهنگی پژوهشگاه باید در جامعه نفوذ و رسوخ پیدا کند و مرجعی برای علم و دانش در سطح جامعه قرار گیرد و تعمیق از این جهت که تولیدات علمی و فرهنگی باید تداوم داشته باشد و به جوامع و دیگر فرهنگ‌ها منتقل شود. از این جهت در سازمان اسناد و کتابخانه ملی نیز مکانی برای توسعه علم و مفاهیم علمی برای نسل آینده فراهم شده است تا افراد صاحب نظر، نظرات و انتقادات خود را ارائه کنند.»

وی همچنین از دکتر کسرائی به جهت قبول مسئولیت این معاونت تشکر کرد.

در پایان این مراسم هدایایی از سوی ریاست، معاونت‌ها، پژوهشکده‌ها و مراکز مختلف به رسم یادبود به دکتر بروجردی اهدا شد.

تجلیل از مقام علمی دکتر احمد پاکتچی

مراسم نکوداشت مقام علمی دکتر احمد پاکتچی روز دوشنبه ۲۰ شهریور ۱۳۹۶ در سالن همایش‌های کتابخانه ملی ایران برگزار شد. در این مراسم، که به همت انجمن مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی برگزار شد، دکتر حسینعلی قبادی، رئیس پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی نیز با اهدای لوح تقدیر از تلاش‌های علمی و ارزنده دکتر پاکتچی در عرصه علوم قرآنی و اسلامی تجلیل به عمل آورد.

دکتر پاکتچی، متولد ۱۳۴۲ و عضو شورای عالی علمی مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، عضو هیأت علمی دانشگاه امام صادق و مدیر کنونی گروه نشانه‌شناسی هنر در فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران است که تاکنون حدود ۷۰۰ اثر در حوزه‌های مختلف مطالعات اسلامی منتشر کرده است و در سال ۱۳۹۵ با انتشار کتاب «فقه‌الحديث» برنده جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی شد. وی از سال ۱۳۹۳ نیز به عنوان مدیر گروه «معناشناسی و نشانه‌شناسی» پژوهشکده مطالعات قرآنی و حدیث پژوهشگاه منصوب شده و در انجام طرح‌های پژوهشی این پژوهشکده همکاری دارد. در این مراسم از کتاب جدید دکتر پاکتچی با عنوان «جستارهایی در اعتبار سنجی و فهم روایات طبی» نیز رونمایی شد.

نقد کتاب «شاهنامه‌نگاری، گذر از متن به تصویر»

جلسه نقد کتاب «شاهنامه‌نگاری، گذر از متن به تصویر» روز سه‌شنبه ۳۱ مرداد در پژوهشگاه علوم انسانی با همکاری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی و پژوهشکده ادبیات پژوهشگاه با حضور استادان، دانشجویان و علاقه‌مندان به این حوزه برگزار شد.

در این نشست علمی، نخست مؤلف کتاب، دکتر فاطمه ماه‌وان طرح کلی و خلاصه‌ای از کتاب را ارائه داد و همچنین به راهکارها و پیشنهادهایی برای همکاری بینارشته‌ای هنر و ادبیات پرداخت. بخش‌هایی از این کتاب شامل بخش اول چشم‌اندازی به نگارگری و بخش دوم ساختار تصویراست: که در این بخش به دربار تیموریان و شاهنامه‌های مصور از آن دوره پرداخته‌اند، که عبارت است از الف: شاهنامه بایسنقری ب: شاهنامه ابراهیم سلطان ج: شاهنامه جوکی.

مؤلف ابتدا تفاوت میان نقاشی به‌طور عام را که حاصل تخیل و تقلید از طبیعت است با نگارگری که خلق تصاویری برای روایت‌های متنی است و به اعتباری به تصویر کشیدن متن است، مطرح کرد. سپس شاهنامه‌های مصور عهد تیموری (بایسنقری- ابراهیم سلطان و جوکی) را معرفی و مشخصه‌های آنان را بیان کرد و اینکه این آثار که حاصل تلاش سه برادر هنرمند بوده که در آثار دو برادر نخستین (بایسنقر و ابراهیم سلطان) بیشتر به نبرد پرداخته شده است و صحنه‌های نبرد در آن زیاد است اما در شاهنامه جوکی، تصاویر صحنه‌های نبرد کمتری را مشاهده می‌کنیم بدان علت که جوکی شاهزاده‌ای بوده که همیشه از قدرت کنار زده می‌شد و گوهرشاد سعی می‌کرد نظر شاه‌رخ را از او برگرداند و به همین سبب بیشتر منزوی و کناره‌گیر بود. برعکس دو شاهزاده دیگر که همیشه در رأس قدرت بودند. در بخش سوم کتاب که با عنوان «برون‌متنی و شاهنامه‌نگاری» به مطالبی چون - همسان‌نگاری سه دیو سپید و خدای سپید دیو شیرموی، سپیدموی و اهریمن چهر دیو سپید پیکر و مغفر دیو و کلاهخود دو شاخ رستم پرداختند. در مرحله دیگر داوران کتاب آقای دکتر حیدری (عضو هیأت علمی فرهنگستان هنر) و جناب آقای دکتر فهیمی فر (عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس) به ارائه مطالبی در نقد اثر پرداختند. نخست دکتر حیدری بیان کرد که تصور مؤلف از نگارگری اشتباه است زیرا نگارگری تنها به تصویر کشیدن متن

نیست بلکه در نگارگری وجه خیال‌پردازی خلاق نیز بسیار دخیل است. مؤلف بایست با نگاه نشانه‌شناسی به سراغ نگارگری می‌رفتند یا سعی در آنالیز ساختاری این آثار می‌کردند. دکتر حیدری آثار بهزاد، سلطان‌محمد، میرک و دیگر هنرمندان ایرانی را نام بردند که نمونه‌های عالی ذهن خلاق نگارگری هستند اما لازمه مطالعه آنان تحلیل و درک درست از هنرنگاری است.

سپس دکتر فهیمی به نقد کتاب پرداختند ایشان طراحی جلد کتاب را نامناسب دانستند که بسیار شلوغ و نارسا است اما موضوع کتاب با اهمیت است. در زمینه ارتباط میان تصویر و ادبیات کار نشده است، باید میان ادبیات و دیگر هنرها وحدت باشد. آنطور که در دوره سلجوقی میان معماری و شعر نسبت‌های زیادی هست و ارتباط تنگاتنگی با هم دارند. ادبیات فقط یک فن نیست بلکه یک فلسفه است. نقاشی ما نیز نتیجه معاضدت ادبیات است حتی تذهیب، حاشیه‌سازی، جلدسازی، و... نیز از نتایج آن است که به فهم ناخودآگاه از این هنرها می‌انجامد ولی نقدی دیگر که بر این کتاب رواست آن است که تصاویر آن با متن، به‌ویژه شاهنامه هیچ ارتباطی ندارند، مثلاً تصاویر زنان قاجاری یا تصویر خود فردوسی....

در پایان نیز استاد دکتر یاحقی در لزوم و ضرورت پرداختن به این گونه آثار بینارشته‌ای مطالبی فرمودند. دکتر محمدنژاد نیز ضمن سپاسگزاری از حاضران، پژوهش در این زمینه به‌خصوص از زوایای مختلف از جمله هنرمند (مؤلف)، اثر هنری (متن) و همچنین مخاطب (تحلیلگر) را پیشنهاد کردند.

گزارش نشست «ژن‌ها و اسطوره‌های ادبی و کارکردهایشان»

نشست تخصصی «ژن‌ها و اسطوره‌های ادبی و کارکردهایشان» روز یکشنبه ۱۲ شهریور ۱۳۹۶ با حضور اعضای هیأت علمی و دانشجویانی از پژوهشگاه و سایر دانشگاه‌ها در سالن اندیشه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار شد. این نشست، با توضیحات دبیر علمی نشست، دکتر شریف‌نسب در باب نظریهٔ مم‌ها آغاز شد: وی گفت: «مم‌ها در واقع ذخایر الگویی ما هستند که ماهیت روان-تنی دارند و می‌توان آن‌ها را متناظر با ژن‌ها در نظر گرفت: چنانکه ژن‌ها انتقال‌دهندهٔ اطلاعات فیزیکی و ذهنی بشر از نسلی به نسل دیگر هستند، مم‌ها نیز حاوی ریزواحدهای فرهنگی هستند که از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شوند. اطلاعات فرهنگی از ورودی‌های مختلف در مم‌ها ثبت، ذخیره و تکرار می‌شوند و از طریق تعامل اجتماعی و هم‌کنشی‌ها در ذهنیت جمعی جریان می‌یابند. از جمله راه‌های ورود اطلاعات به مم‌ها، تجربه، فرض‌های پایه، دانش‌های ضمنی، یادگیری‌های جدید و ادبیات است.»

سپس سخنران جلسه، دکتر ابوالقاسم غیاثی زارچ، عضو هیأت علمی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین، به ارائه توضیحات مبسوطی در باب ارتباط میان بیولوژی و اسطوره، و ارتباط بیولوژی و تخیل، پرداخت و نسبت میان کهن‌الگو و اسطوره را تبیین کرد. در ادامه، بحث بر ژن‌های ادبی و کارکردهای عملی آن در ادبیات، تفسیر روایاها، ترمیم سلول‌های مغزی و... متمرکز شد.

در پایان نشست حاضران جلسه به پرسش و پاسخ با سخنران پرداختند و نظر به جدیدبودن این نظریه و دامنه‌دارشدن بحث‌ها، پیشنهاد شد این بحث در قالب یک کارگاه، پی گرفته شود.

نشست تخصصی «زندگی نامه داستانی»:

شخصیت‌سازی به جای شخصیت‌پردازی؟

نشست تخصصی زندگی‌نامه داستانی جنگ و دفاع مقدس به همت دبیرخانه هفدهمین دوره انتخاب بهترین کتاب دفاع مقدس و با حضور آقایان مصطفی خرامان، مهدی کاموس و نصرت الله محمودزاده در پژوهشگاه علوم انسانی برگزار شد.

در این مراسم که با همکاری گروه زبان و ادبیات فارسی شورای بررسی متون برگزار شد، خرامان مقاله‌ای با موضوع زندگی‌نامه داستانی و مرزهایش ارائه کرد و به تشریح تفاوت‌های آفرینش‌های شخصیت‌های رمان و زندگی‌نامه داستانی پرداخت.

وی با بیان مثالی از زندگی‌نامه شهید ابراهیم هادی از طراحی داستان و شخصیت‌پردازی این شهید گفت و ادامه داد: «تفاوت زندگی‌نامه داستانی و رمان در وجود آدم شناخته شده و ناشناس است. زندگی‌نامه داستانی باید تمام ویژگی‌های داستان را داشته باشد و نویسنده‌اش باید بسیار خبره باشد تا مخاطب نتواند فضای داستانی و زندگی‌نامه‌ای را از یکدیگر جدا کند. یکی از مشکلات اساسی زندگی‌نامه‌های داستانی این است که به جنبه‌های داستانی آن توجه نمی‌شود.» خرامان افزود: «اگر قرار باشد یک زندگی‌نامه داستانی بنویسیم باید زاویه دید و شخصیت‌پردازی مان درست و اصولی باشد. شخصیت‌پردازی شامل بیان خصوصیات ظاهری و رفتاری و گفتاری می‌شود.»

قدرت شروع خوب

وی ادامه داد: «در طول سه سال گذشته به این نتیجه رسیدم که یکی از دلایل داستان‌های جذاب، شروع خوب آنهاست. مجدداً کتاب‌های خوبی را که خوانده بودم ورق زدم و دقت کردم که شروع اینها چگونه است. مثلاً از نست همینگوی در کتاب «داشتن یا نداشتن» در ۱۰۰ کلمه به مخاطب می‌گوید که قرار است در این کتاب چه اتفاقی بیفتد. از این طرف ما ۵۰ صفحه از زندگی‌نامه داستانی را می‌خوانیم و متوجه نمی‌شویم قرار است چه اتفاقی بیفتد؟ شخصیت اصلی کیست؟»

وی در پاسخ به نگرانی‌های موجود درباره به حاشیه رفتن شخصیت اصلی در صورت توجه به طراحی داستان گفت: «این هنر نویسنده است که نسبت‌ها را حفظ کند. ما از زندگی‌نامه داستانی توقع داریم پس از خواندنش، در ذهنمان بماند. قرار نیست خلاف واقعی به مخاطب گفته شود. یکی از دلایلی که اصرار می‌کنیم توجه بیشتری به ادبیات دفاع مقدس شود، حفظ و انتقال واقعیت‌ها به نسل‌های بعدی است.»

پرهیز از ساختن و خرافات

در ادامه، نصرت‌الله محمودزاده، نویسنده کتاب مسیح‌گردستان با اشاره به صحبت‌های آقای خرامان، آن‌ها را قابل تفکر و جالب برای کسانی دانست که سال‌ها در حوزه زندگی‌نامه‌نویسی فعالیت می‌کنند و گفت: «نگاه ایشان می‌تواند هم نقطه عطف باشد و هم اگر درست تبیین نشود، عامل انحراف. ما نمی‌توانیم به ایشان بگوییم که این‌گونه فکر نکند و حرف نزند زیرا نتوانستیم در بیست سال گذشته به برخی نویسندگان بگوییم که زندگی‌نامه‌سازند و خرافات را ترویج نکنند و این قضیه ادامه دارد.»

وی افزود: «یکی از نویسندگان مطرح کشور با من تماس گرفت و پرسید که کجای کتاب مسیح‌گردستان واقعی است و کجای آن تخیل نویسنده؟ گفتم برای چه می‌پرسی؟ گفت: می‌خواهم کتابی درباره شهید بروجردی بنویسم خواستم جاهایی را که ذهن نویسنده است، کنار بگذارم. قطعاً خواسته‌اش را اجابت نکردم.»

نویسنده «رقص مرگ» در ادامه تصریح کرد: «یکی از ویژگی‌های زندگی‌نامه داستانی نسبت به مستند این است واقعیت و تخیل آن‌قدر با هم عجین می‌شوند که تبدیل به یک پدیده جدید می‌شوند که جداشدنی نیستند. زندگی‌نامه

داستانی ورود با تأمل به زندگی این شخصیت‌هاست. اگر قرار باشد نویسنده از خودش شخصیتی بسازد و معرفی کند آن وقت داستان بر شخصیت غلبه می‌کند و شخصیت تازه‌ای ساخته می‌شود. بنده از فروش برخی کتاب‌های دفاع مقدس خوشحال نیستم زیرا با درک و مطالعه با آنها برخورد نمی‌شود.»

عامه پسند شدن

مهدی کاموس، نویسندهٔ کودک و نوجوان در پایان نشست درباره کارکردها در زندگی نامهٔ داستانی با بیان اینکه در سال ۸۷ که ضرورت نوشتن مباحث تئوریک با مبانی زندگی نامهٔ داستانی حس شد، دورهٔ هفتم کتاب سال دفاع مقدس بود، افزود: «بنده توانستم در سال ۸۹ کتابی با همین موضوع بنویسم و مهر ۹۱ توسط نشر شاهد منتشر شد که در آن موارد مختلفی مانند مخاطب زندگی نامه، موضوع زندگی نامه، مصائب و مشکلات زندگی نامه‌نویسی در ایران مورد بررسی قرار گرفته بود. یکی از بخش‌های آن کتاب کارکردها، اهداف و معضلات نوشتن زندگی نامه‌ها بود.»

وی با اشاره به نقش‌های هشت گانه و کارکردهای زندگی نامه‌نویسی مانند عبرت، سرگرمی، تعالی، هویت‌سازی، جامعه‌شناسی و تغییر ادامه داد: «بحث مهم کارکردها، حوزهٔ سیاست‌گذاری فرهنگی در دهه‌های شصت، هفتاد و هشتاد در زمینه انتشار ادبیات دفاع مقدس است. مهم‌ترین هدفی که ابتدا از سوی سیاست‌گذاران فرهنگی در زمینه ادبیات دفاع مقدس وجود داشته، روایت تاریخ اجتماعی مردم ایران بوده است. روایت زندگی روزمره مردم در دوران دفاع مقدس به تقلید از رمان‌های دههٔ چهل و پنجاه که پرفروش بودند به سمت رمان‌نویسی رفت و سپس داستان‌های کوتاه؛ اما موفقیت رمان‌های دههٔ چهل و پنجاه در حوزهٔ کتاب دفاع مقدس در دهه‌های هفتاد، هشتاد و نود تکرار نشد و نتوانستند مخاطبان گسترده‌ای پیدا کنند.»

کاموس در ادامه تصریح کرد: «بنده مهم‌ترین کارکرد زندگی نامه‌نویسی داستانی را عامه‌پسند کردن ادبیات دفاع مقدس می‌دانم و این به معنای عامه پسند بودن زندگینامه‌های داستانی نیست. زندگی نامه داستانی توانست با جامعهٔ غیرنخبگانی در زمینهٔ دفاع مقدس ارتباط بگیرد. اینکه علت این استقبال قهرمان‌سازی، ستاره‌سازی یا زمینهٔ ذهنی مخاطب است باید تحلیل کرد. در زندگی نامهٔ داستان مانند رمان امکان هم‌ذات‌پنداری نیست.»

پرهیز از کلیشه

وی یکی دیگر از کارکردهای زندگی نامهٔ داستانی را شکستن استانداردها و کلیشه‌های ایدئولوژیک شخصیت‌ها عنوان کرد و افزود: «در رمان‌های دفاع مقدسی که قبلاً داشتیم، عمدتاً با شخصیت‌هایی مواجه بودیم که تحت تأثیر تفکرات ایدئولوژیک روایت شدند و از ابتدا در واقع شهید بودند و خصلت‌های نیکو داشتند؛ اما زندگی نامه‌های داستانی به دلیل وجود سندها، کلیشه‌ها را شکسته و نقد آنها نیز راحت‌تر است.»

کاموس گفت: «کارکرد سوم زندگی نامه‌های داستانی، قهرمان‌نمایی یا قهرمان‌یابی به جای قهرمان‌سازی است. در زندگی نامه‌ها برخلاف رمان‌ها که دنبال قهرمان‌سازی هستند قهرمان‌ها شناخته شده‌اند و این اتفاق هم فرصت است و هم تهدید و تهدیدش آن است که اگر قهرمان‌یابی تبدیل به قهرمان‌سازی شود، ما از هنر زندگی نامه‌نویسی به سمت صنعت زندگی نامه‌نویسی می‌رویم.»

وی در پایان، کارکرد آخر زندگی نامه‌های داستانی را ارائه یک سند فرهنگی از تاریخ اجتماعی ایران دانست و افزود: «نکته بسیار مهم این است که در تحلیل محتوای سخنان رهبری در بیست ساله اخیر، به این نکته رسیده‌ام که رهبری هر گاه می‌خواهد تاریخ کشوری را نقد کنند، از رمان‌ها مثال می‌زنند؛ مثلاً در نقد تاریخ آمریکا، کلبه عمو تم را مطرح می‌کنند.»

نشست «تأملی در موضوعیت مناقشه «نظری»، «کاربردی»

پژوهشکده نظریه پردازی سیاسی و روابط بین الملل نشست با عنوان «تأملی در موضوعیت مناقشه «نظری»، «کاربردی» میان اصحاب علوم سیاسی در ایران با التفات به حوزه «اندیشه سیاسی» با سخنرانی دکتر شروین مقیمی را برگزار کرد.

در ابتدای این نشست، دکتر مقیمی به تبیین مناقشه پرداخت و گفت: «مناقشه بر سر آن چیزی که عمدتاً از آن با عنوان «کاربردی کردن» یاد می شود، بکار می رود. این نکته تنها به رشته علوم سیاسی محدود نمی شود بلکه اغلب رشته های علوم انسانی و اجتماعی در ایران، در معرض اتهام «غیر کاربردی بودن» قرار گرفته اند. اندیشه سیاسی، یا دقیق تر بگوییم، «تاریخ» اندیشه سیاسی در این میان، از دید حامیان «کاربردی» کردن علوم سیاسی، به دلیل ماهیت اساساً نظری این حوزه و تسلط بر عرصه آموزش و پژوهش علوم سیاسی، راه را بر «کاربردی» کردن این علوم بسته است. کوشش ما، نشان دادن بلا موضوع بودن «معرفتی» این مناقشه، و موضوعیت آن از حیث «ساختار عقاید سیاسی و اجتماعی رایج» است.»

وی اضافه کرد: «علم سیاست در معنای جدید آن، یعنی به عنوان یکی از نتایج بلا فصل فلسفه سیاسی مدرن، اساساً در نفي «ارزش» فعالیت نظری به ما هو نظری، ممکن گشت. به عبارت دیگر، علم سیاست جدید، نه صرفاً محصول کوشش برای تدوین یک دانش سیاسی موثر و قابل تحقق از حیث عملی، بلکه بالاتر از آن محصول کوشش برای «عملی» کردن خود فلسفه بود. بنابراین مناقشه «نظری» «کاربردی» در علوم سیاسی، از حیث مبانی معرفتی علم سیاست جدید، بلا موضوع است. فهم این مناقشه «واقعی»، مستلزم بحثی در معنای اخص کلمه، یعنی وضع علوم سیاسی در ایران معاصر است. بسط و گسترش کمی آموزش و پژوهش در این رشته از زمان تاسیس مدرسه علوم سیاسی تاکنون، کمکی به علوم سیاسی (اعم از شاخه های نظری و عملی آن)، برای یافتن «جایگاه» اش در این ساختار ناظر بر عقاید سیاسی و اجتماعی نکرده است. اگر علم سیاست و فلسفه سیاسی مدرن در غرب «کاربردی بودنش» به اثبات رسیده و به پشتوانه ای برای رژیم های لیبرال دموکرات تبدیل شده، آن را باید در توفیق اصحاب فلسفه سیاسی مدرن جستجو کنیم که توانستند ایمان به مؤلفه های اصلی تفکر سیاسی مدرن را از طریق رتوریک مثال زدنی، به بخشی از شعور متعارف بدل سازند. این توفیق بیشتر از آنکه ناشی از ماهیت برتر اندیشه سیاسی جدید به عنوان یکی از شعب اصلی تجدد باشد، نتیجه توانمندی مدافعان آن در ترویج آن تفکر بوده است.»

مقیمی در پایان گفت: «بنابراین اگر علوم سیاسی و به ویژه «اندیشه سیاسی» در ایران «غیر کاربردی» است، آن را باید در بی جایگاهی اندیشه سیاسی در سامان سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ایران تلقی کرد؛ سامانی که خود تابعی از باورهای حاکم بر عرصه شعور متعارف ایرانی است و اینکه چنین چیزی هنوز نتوانسته پا بگیرد، نشان دهنده شکست اصحاب تجدد سیاسی در مخاطب قرار دادن عرصه عمومی است؛ شکستی که مانع تاریخی زمان و نحوه تداول اندیشه سیاسی در دانشگاه های ایران نیز به آن دامن زده است.»

«همه‌پرسی استقلال و روند استقلال کردستان عراق»

نشست علمی پژوهشکده نظریه‌پردازی سیاسی و روابط بین‌الملل با عنوان «همه‌پرسی استقلال و روند استقلال کردستان عراق»، با سخنرانی دکتر علی اکبر اسدی و عباس نوریان در تاریخ بیست و یکم شهریورماه برگزار گردید.

برنامه‌ریزی رهبران اقلیم کردستان عراق برای برگزاری همه‌پرسی استقلال در سوم مهرماه برابر با ۲۵ سپتامبر ۲۰۱۷ و واکنش‌های معطوف به آن نشانگر اهمیت این موضوع در عرصه منطقه‌ای و در مجاورت جغرافیایی جمهوری اسلامی ایران است. هر چند اقدام عملی کردها برای انجام همه‌پرسی در سه استان اقلیم کردی و عمده مناطق مورد مناقشه

می‌تواند نقطه عطف مهمی در روند استقلال کردستان عراق باشد، اما پیشینه تلاش کردها برای استقلال به دهه‌های گذشته بر می‌گردد. کردها از زمان فروپاشی امپراتوری عثمانی خواستار ایجاد کشوری مستقل بودند و تاریخی پر تنش با بغداد را تجربه کرده‌اند. اما نقطه اصلی آغاز روند استقلال کردستان عراق به ابتدای دهه ۱۹۹۰ باز می‌گردد. در این زمان کردها توانستند با بهره‌گیری از ضعف دولت عراق در نتیجه جنگ کویت و فشارها و تحریم‌های بین‌المللی و همچنین حمایت‌های امریکا به تدریج به ایجاد منطقه خودمختار در شمال عراق مبادرت نمایند. سقوط حکومت صدام و تدوین قانون اساسی جدید باعث شد تا به کردهای عراق در قالب فدرالیسم اختیارات بالایی اعطا شود. اما به رغم اعطای اختیارات گسترده و بهره‌گیری کردها از امتیازات جدی، روابط اربیل با بغداد همواره با تنش‌هایی همراه بوده است و رهبران کرد در موارد متعدد به جدایی از عراق تهدید کرده‌اند.

ظهور داعش و تسلط آن بر بخش‌های بزرگی از عراق به خصوص موصل به عنوان دومین شهر بزرگ این کشور باعث شد تا روند استقلال کردی و ادعاها و طرح‌های رهبران کرد وارد مرحله جدید و متفاوتی شود. این تحول باعث شد تا کردها بر بیش از ۹۰ درصد مناطق مورد مناقشه، تسلط یافته و رهبران کرد با تأکید بر ناکارآمدی نظامی و سیاسی دولت مرکزی، از عراق قبل از موصل و عراق بعد از موصل سخن بگویند. با این حال تهدیدات ناشی از داعش برای کردهای عراق که از جمله در حضور داعش در نزدیکی اربیل تجلی یافت باعث شد تا رهبران کرد برای دو سال کمتر از استقلال و جدایی یکجانبه سخن بگویند و بر جدایی در توافق با بغداد تأکید نمایند. اما در نهایت با تضعیف داعش و مهیا شدن نسبی شرایط، رهبران کرد عراق به رهبری مسعود بارزانی و به رغم عدم مشارکت جنبش تغییر و جماعت اسلامی برای اولین بار تاریخ مشخصی (سوم مهرماه/ ۲۵ سپتامبر ۲۰۱۷) را برای برگزاری همه‌پرسی اعلام کردند. هر چند دولت‌های غربی از جمله امریکا و اتحادیه اروپا، ایران و ترکیه و دولت مرکزی عراق با همه‌پرسی اعلام مخالفت کرده‌اند، اما این مخالفت‌ها هنوز به ممانعت عملی تبدیل نشده است و رهبران کرد در حال پیشبرد برنامه‌های خود برای انجام همه‌پرسی هستند.

برگزاری همه‌پرسی استقلال در مناطق کردی عراق لزوماً به معنای اعلام استقلال نیست و تنها مرحله‌ای اساسی در این روند است. با این حال صرف برگزاری همه‌پرسی که به احتمال زیاد با نتیجه مثبت همراه خواهد شد می‌تواند پیامدهای مختلفی برای عراق و محیط خارجی آن در پی داشته باشد. برای بررسی این پیامدها می‌توان به سطوح مختلفی از جمله کردستان عراق، داخل عراق، محیط منطقه‌ای و محیط بین‌المللی اشاره کرد.

در سطح کردستان عراق برگزاری همه پرسی و تأیید آن باعث ورود کردها به مرحله جدیدی خواهد شد و آنها تلاش خواهند کرد تا به کسب موافقت بغداد و بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی برای اعلام استقلال بپردازند. ضمن اینکه حل و فصل اختلافات و ترمیم شکاف‌های بین جریان‌های سیاسی، یکپارچه کردن ارتش و نیروهای امنیتی و بهبود شرایط اقتصادی از مهمترین اقداماتی است که کردها باید به آنها بپردازند. با این حال با توجه به مخالفت‌های جدی منطقه‌ای و بین‌المللی و احتمال تشدید فشارها بر روی کردها رهبران کرد با چالش‌های بسیاری روبرو خواهند شد و این موضوع می‌تواند روند استقلال کردی را بسیار کند کرده و یا حتی متوقف نماید. مهمترین موضوع برای کردها ترسیم مرزهای کردی و حل و فصل مناطق مورد مناقشه است که به خصوص در مورد کرکوک تنش‌زا بوده و می‌تواند باعث درگیری‌های نظامی شود.

در سطح عراق همه پرسی استقلال باعث تضعیف موقعیت مقامات و رهبران کرد عراق در بغداد و تشدید شکاف کردی-عربی در قدرت مرکزی می‌شود. این مسأله با عدم پذیرش نتایج همه پرسی از سوی دولت مرکزی و اصرار عرب‌ها بر حفظ مناطق مورد مناقشه همراه خواهد بود. لذا تشدید شکاف‌های سیاسی می‌تواند با بحران‌های امنیتی مربوط به مناطق مورد مناقشه همراه شده و عراق را وارد مرحله جدیدی از بی‌ثباتی نماید. با این حال این وضعیت نمی‌تواند تماماً به نفع نزدیکی شیعی-سنی در عراق ختم شود. کردها تاکنون به عنوان عامل توازن بخش در عرصه سیاسی عراق بوده‌اند اما خروج آنها می‌تواند به رغم برخی انتظارات به گسترش رقابت‌ها و تنش‌های شیعی-سنی منجر شده و روند سیاسی عراق را با مشکلات بیشتری همراه کند.

در سطح منطقه‌ای برگزاری همه پرسی و سرعت گرفتن روند استقلال کردستان می‌تواند به مفهوم تزلزل مرزهای سایکس پیکو در منطقه بوده و به آغاز دوره طولانی از بی‌ثباتی و ناامنی در منطقه بیانجامد. لذا تقویت هویت‌های قومی در نتیجه استقلال احتمالی کردها می‌تواند هویت‌های ملی را تضعیف نموده و شکاف‌ها و رقابت‌ها در منطقه را تشدید نماید. مهمترین این تأثیرات بر کشورهای دارای اقوام کرد یعنی ترکیه، سوریه و ایران خواهد بود. ضمن اینکه این تحول می‌تواند باعث دگرگونی در ائتلاف‌های منطقه و تغییر موازنه قدرت منطقه‌ای گردد. بر این اساس همکاری و هماهنگی منطقه‌ای جدی برای ممانعت از استقلال کردی به یکی از اولویت‌های اصلی دولت‌های منطقه تبدیل خواهد شد.

در سطح بین‌المللی نسبت به تبعات استقلال کردی برای امنیت و ثبات منطقه‌ای نگرانی‌های جدی وجود دارد و این نگرش باعث مخالفت عمده قدرت‌های بزرگ با استقلال کردهای عراق شده است. با این حال با توجه به اثرگذاری جدی بازیگران بین‌المللی بر این روند و برخی ابهامات موجود، نوع رویکرد و اراده بازیگران بین‌المللی به عنوان عدم قطعیت اصلی است که در شکل‌گیری یا عدم شکل‌گیری دولت کردی در عراق اثرگذاری جدی خواهد داشت. ضمن اینکه کنفدرالیسم می‌تواند به عنوان گزینه‌ای میانی بین تداوم فدرال کردی و استقلال مطرح و تقویت شود.

نشست «نگاهی سیاسی، اعتقادی، روانشناختی به پدیده داعش»

دکتر هدایتی: کار تروریست فقط کشتن آدم‌ها نیست

گروه روانشناسی پژوهشکده اخلاق و تربیت نشست «نگاهی سیاسی، اعتقادی، روانشناختی به پدیده داعش» را با حضور محمدعلی مینایی، دکتر عبدالله قنبرلو، دکتر مهرنوش هدایتی و دکتر روح‌الله شهابی روز چهارشنبه ۳۱ خردادماه برگزار کرد.

در ابتدای نشست دکتر هدایتی ضمن خیرمقدم به حضار، گفت: «با توجه به اتفاقاتی که اخیراً در تهران رخ داد و مدتی است که جهان با آن درگیر است دغدغه ذهن ما شد، تا به صراحت به بررسی چگونگی تشکیل گروه‌های مبتنی بر خشونت مثل داعش پردازیم و اینکه چطور پدیده‌های پرخشوتی که در واقع با زیرساخت‌های مختلف و معمولاً با تأکید بر زیرساخت‌های اعتقادی یا باورهای متعصبانه پرورش می‌یابند و با عضوگیری کلان رشد می‌کنند و افرادی که به این گروه‌ها می‌پیوندند چه شخصیتی‌هایی دارند و چه اتفاقی دلیل تبدیل این موارد به گروه‌های تروریستی می‌شود که حاضر می‌شوند هم خودشان و هم جهان اطرافشان را به خطر بیندازند. در این نشست توضیحات مختصری درباره تئوری‌های ساخت تروریست و مسائل سیاسی تولید پدیده‌هایی مثل داعش بررسی خواهد شد و زیرساخت‌های اعتقادی تشکیل این گروه‌ها و همچنین نحوه تربیت اذهان تروریستی را بررسی خواهیم کرد و در انتها در خصوص راهکارهایی که به ذهن ما می‌رسد تا از تولید این پدیده یا بازتولید این پدیده‌ها در جهان پیشگیری کنیم، صحبت خواهد شد.

هدایتی ادامه داد: «بحث تروریسم از مباحثی است که لازم است از وجوه مختلف مثلاً از حیث تربیتی، اخلاقی، سیاسی، فرهنگی، اعتقادی و روان‌شناختی بررسی شود و می‌دانیم که قطعاً برای بررسی جامع، پازلی از تجارب و دانش را لازم داریم که ما را نیازمند همکاری با پژوهشکده‌های دیگر می‌سازد به همین دلیل خوشحالیم که در پژوهشگاه علوم انسانی به‌عنوان بزرگترین پژوهشگاه علوم انسانی کشور در حضور متخصصان برجسته حوزه‌های مختلف علوم انسانی بتوانیم با برگزاری چنین بررسی‌های میان‌رشته‌ای نگاهی جامع به این پدیده داشته باشیم.»

وی افزود: «در مورد تروریست واقعیت این است که در ادبیات پژوهشی حوزه روان‌شناسی قبل از سال ۱۹۸۱ شاید بحث جدی نشده بود، بحث خشونت از همان زمان فروید که پایه‌های علمی روان‌شناسی را مطرح کرد به عنوان یک غریزه درونی تحت عنوان «غریزه مرگ» مطرح بود ولی اشاره به خود تروریست و چگونگی شکل‌گیری و ایجاد اتحاد بین آنها و حصول اهداف و اعمال قدرت‌شان از دهه ۸۰ میلادی و با تحقیقات خیلی جدی آغاز شد و تحقیقات بسیار گسترده‌ای دارد.»

رئیس پژوهشکده اخلاق و تربیت پژوهشگاه ادامه داد: «با تعاریفی که از تروریست مطرح شده، از آن به عنوان عملی که همواره با یک خشونت ذهنی یا رفتاری همراه است یاده شده و همواره متمرکز بر آسیب به خود، آسیب به دیگری است که این آسیب می‌تواند فیزیکی یا جسمانی و یا حتی تهدید دیگری باشد. کما اینکه این مسئله را هم اکنون در رفتار گروه تکفیری داعش و در سطح جامعه خودمان می‌بینیم، یعنی خشونتی که رخ داد شاید بیش از آسیب‌های فیزیکی ایجاد احساس ناامنی باشد که افراد را بطور ذهنی تهدید می‌کند. عمل تروریست فقط کشتن آدم‌ها نیست، حرکتی که دارد، پیام‌هایی که منتشر می‌کند مخصوصاً که در گروه داعش متفکران و تئوریسین‌های قوی در پشت این گروه وجود دارد، بحث استفاده از رسانه بود که آنها توانستند چقدر با استفاده از رسانه‌ها این تهدید را جهانی کنند و کارهای خیلی وحشتناک و شاید آزاردهنده‌شان را به ما نشان دهند و حتی در جاییکه نمی‌توانند مستقیماً به افراد آسیب بزنند، روح و روان افراد را درگیر موضوع کردند. همانطور که می‌دانید روان‌کاوان مختلف از جمله فروید و لورنس کنراد معتقدند انسان‌ها همانند حیوانات با غریزه خشم به دنیا می‌آیند، اما چه می‌شود که ما در گنجینه رفتاری مان غریزه خشم را تبدیل به رفتار پرخاشگرانه و خشونت می‌کنیم؟ چون می‌دانیم اینها با هم خیلی متفاوت هستند. در حقیقت چرا در میان طیف وسیعی از رفتارها ما برای اثبات حقانیت خود ترجیح می‌دهیم از رفتار خشونت‌آمیز استفاده کنیم؟»

هدایتی تأکید کرد: «نظریه‌های زیادی در خصوص شکل‌گیری تروریسم وجود دارد یکی از آنها نظریه‌های شخصیتی است و اینکه تیپ افرادی که به تروریسم گرایش پیدا می‌کنند تیپ خودشیفته یا نارسیم است. این افراد در دو دسته قرار می‌گیرند:

۱- کسانی که خودشان خودشیفته هستند ۲- کسانی که عاشق افراد خودشیفته هستند. یعنی به آن گروه‌ها می‌پیوندند برای اینکه احساس هویت کنند. افراد نارسیسم هم افرادی هستند که به آنها از طرف والدین اینگونه القا شده که تو باید کامل باشی اما خودشان به عدم کامل بودن خود آگاهند.

افراد نارسیست (مثلاً در اینجا داعش) برخلاف ظاهر مطمئن‌شان می‌دانند

که در چارچوب اعتقادی‌شان ضعف‌هایی وجود دارد، اما وحشت از مواجهه با این حقیقت آنها را وامی‌دارد که باید به هر نحوی فریاد بزنی که ما بی‌نقص و بی‌ایراد هستیم و باید ایده و اعتقاد خود را به‌عنوان کامل‌ترین ایده، بسط و گسترش دهیم. در حقیقت رهبری این گروه‌های تروریستی را افراد خودشیفته بر عهده دارند و اعضای گروه را افراد بدون اعتماد به نفس و ناکام تشکیل می‌دهند. پیروان تئوریسین‌ها و رهبران تروریست را افرادی تشکیل می‌دهند که از سر یأس به خشونت روی می‌آورند.

در بخش دیگری از این نشست دکتر قنبرلو به بررسی بحث داعش و در سطح کلی‌تر تکفیری‌ها از زوایای مختلف پرداخت و گفت: «محققان مختلف از مجاری گوناگون مشتاق مطالعه این نوع پدیده‌ها هستند. اینکه داعش در حوزه مدیریت سیاسی چگونه رفتار می‌کند؟ اقتصاد خود را چگونه سامان می‌دهد؟ با جامعه و مردم چگونه ارتباط برقرار می‌کند؟ موضوع فقط بحث خشونت نیست، تکفیری‌ها خصوصاً داعش مشخصه‌های روان‌شناختی متعددی دارند. نحوه یادگیری، رهبری و نفوذی که یک رهبر در بین مردم دارد و... همه اینها به اشکال مختلف دارای وجوه مطالعاتی هستند.»

قنبرلو ادامه داد: «بحث بنیادی‌تر این است که در هر جامعه سیاسی ساختارهایی وجود دارد که از طریق آنها کم و کیف توزیع قدرت مشخص می‌شود. همیشه عده‌ای از این توزیع قدرت راضی و عده‌ای ناراضی هستند. عده‌ای طرفدار وضع موجود و به ثبات علاقه‌مند هستند. اما کسانی که بخواهند علیه ثبات موجود اقدام کنند (و راه رفرم را بسته ببینند) ممکن است به برخوردهای خشونت‌آمیز روی بیاورند. یکی از کارکردهای علم سیاست این است که به ما یاد می‌دهد که چگونه جامعه‌ای را به لحاظ سیاسی طوری سامان دهیم که این نارضایتی‌ها و برخوردها و تصادم‌ها به حداقل برسد و سطح رضایت عمومی بالا رود. البته ما جامعه ایده‌آلی که همه راضی باشند نداریم. نسبت‌ها در جوامع مختلف متفاوت است. هر چه میزان رضایتمندی بالا باشد، می‌توان به ثبات و آرامش جامعه امیدواری بیشتری پیدا کرد.»

وی در بحثی مفصلی به نحوه شکل‌گیری داعش پرداخت و اظهار کرد: «داعش از نیروهایی تشکیل شده که یکپارچه نیستند، یعنی از گروه‌های مختلف آمده‌اند و این شبکه و جریان را تشکیل داده‌اند. تکفیری‌های جدید و مخصوصاً داعش دشمنان را به دو دسته تقسیم می‌کنند: دشمن نزدیک (العدو القریب) و دشمن دور (العدو البعید). دشمن‌های نزدیک همان مسلمانان، شیعه‌ها و سنی‌های سنتی هستند که با امور روزمره مشغولند و به امور اعتقادی جامعه یا سیاست کاری ندارند. دشمن دور عمدتاً شامل آمریکا و اسرائیل و جهان مسیحیت است.

باور داعشی‌ها این است که مسلمانان در طول تاریخ طی سده‌های اخیر به شدت از جانب غربی‌ها تحقیر و ذلیل شده‌اند و متأسفانه مسلمانان معمولاً منفعل رفتار کرده‌اند.

در ادامه محمدعلی مینایی مدیر گروه پژوهشی جامعه و امنیت پژوهشگاه در مورد حادثه تروریستی خردادماه تهران گفت: «حمله داعش به ساختمان مجلس و حرم مطهر در نوع خود، حادثه‌ای منحصر به فرد بوده و همین امر لزوم بررسی و شناخت علمی این پدیده را افزایش می‌دهد. به طوری که بدون شناخت دقیق از ریشه‌ها و زمینه‌های فرهنگی، اعتقادی و اجتماعی شکل‌گیری چنین حوادثی، بحث و اظهار نظر پیرامون آنها، دشوار خواهد بود.»

مینایی ادامه داد: «با رویکردی جامعه‌شناختی به این موضوع می‌توان گفت تحرکات سیاسی داعش فاقد عقلانیت معطوف به هدف بوده و یا حداقل مبانی عقلانیت ابزاری در رفتار آنها کمتر مشاهده می‌شود.»

وی تأکید کرد: «همانطور که می‌دانیم از گذشته بحث تروریسم به‌طور کلی با هدف مقدس همراه بوده است و این امر منحصر به شرق و غرب نبوده و امری جهانی است. در بلاد اسلامی نیز تجربه ترور سابقه‌ای طولانی دارد و در

دوران صدر اسلام نیز ما شاهد پدیده خوارج و بعدها اسماعیلیان هستیم. اسماعیلیان در ترور تبحر و مهارت بسیار داشتند تا جایی که شهرت جهانی یافتند. داعش نیز در واقع نسخه امروزی همین گروه‌هاست. حرف اساسی آنها این است که احکام خدا زمان و مکان نمی‌شناسد و باید اجرا شود و هر کس مخالف اجرای این احکام شود ما او را منهدم می‌کنیم.»

در ادامه دکتر سیدروح‌الله شهابی پیرامون بحث داعش گفت: «در مرکز هر عملیات تروریستی یک «شخص» وجود دارد، بر این اساس این شخص باید تحلیل روان‌شناختی شود و به این نکات توجه شود که چه چیزی در فرد انگیزه پیوستن به گروه تروریستی را ایجاد می‌کند؟ چه چیزی باعث می‌شود انگیزه وی برای ماندن در آن گروه حفظ شود و تداوم داشته باشد و اینکه این افراد چه تاریخچه‌ای داشته‌اند و این تاریخچه چه اندازه اهمیت داشته است؟ متأسفانه تاکنون هیچ مطالعه پژوهشی نبوده است که گروه نمونه تروریست داشته باشد. همه صحبت‌هایی که در قضیه تروریست می‌شود بر پایه تئوری و نظریه است.»

دکتر شهابی تأکید کرد: «بر اساس داده‌های منتشر شده در رسانه‌ها، می‌توان فرضیه‌هایی راجع به آموزش‌پذیری نیروهای چندملیتی بدنه داعش مطرح کرد، اگرچه با قطعیت نمی‌توان راجع به آنها صحبت کرد. یکی از این عوامل هویت فردی است. به قول مارسیا سازمان یک هویت زودرسی در اختیار این افراد قرار می‌دهد که کاوشگری در آن وجود ندارد و چون تنها عنصر هویتی‌شان است نیز سخت به آن متعهد می‌شوند. در این زمینه آنچه اهمیت اساسی دارد این است که این افراد به لحاظ سنی یا نوجوان هستند یا جوان بزرگسال هستند که به لحاظ روان‌شناختی در مرحله شکل‌گیری هویتی قرار دارند. بنابراین بنده فکر می‌کنم اولین عاملی که می‌تواند در تبدیل عقیده به ایمان در این افراد مؤثر باشد ویژگی سنی و هویت‌یابی فردی را مؤثر می‌دانم. عامل دومی که در این آموزش‌ها به آن توجه می‌شود عامل ترس از مرگ است. عامل سوم، تعلق داشتن است و وابستگی گروهی است. در بین تمام گروه‌های تروریستی، تعلق داشتن و وابستگی در بین داعشی‌ها بیشتر نمایان بوده است و آنها نمادهایی داشته‌اند که این وابستگی را به خوبی نشان می‌دهد برای مثال داشتن پرچم، داشتن لباس و پوشش خاص و حتی هنگام انجام اعدام افراد، لباس‌های خاصی می‌پوشند و...»

شهابی افزود: «همه اینها نمادها و شاخصه‌های وابستگی گروهی این گروه است. همانطور که قبلاً ذکر شد که آنها با پیشینه‌های خاص و یا با دوره طولانی طرد، جذب این گروه‌ها شده‌اند. وقتی فردی بعد از یک زمان طولانی طرد، جذب گروه خاصی می‌شود، احساس تعلق به یک گروه، عاملی انگیزشی بسیار قوی در آنها خواهد شد. در کنار این عوامل اساسی خرده عامل‌های دیگری نیز وجود دارد که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: «آنها معتقد هستند مشارکت سیاسی تغییر واقعی ایجاد نخواهد کرد، یعنی به این نتیجه می‌رسند که با مشارکت سیاسی نمی‌توانند تغییری که مدنظرشان است ایجاد کنند بنابراین دست به اسلحه خواهند برد. به عنوان آخرین عامل می‌توان به «دیده شدن» اشاره کرد که کاملاً جاذبه روان‌شناختی دارد، فردی که در اقلیت بوده و هیچ فرصتی به وی داده نشده، حالا به عنوان یک فرد مؤثر و مهم در گروه شناخته می‌شود، یعنی از یک وضعیت تحقیر فردی به عنوان فرد مؤثر در گروه شناخته می‌شود و این می‌تواند برای فرد جذابیت روان‌شناختی زیادی داشته باشد.»

گزارش نشست نقد و بررسی کتاب «بوطیقای سه‌گانی و مسائل آن»

مورد شعر ازینگونه سه‌مصراع‌ی و کلاسیک سرود که یک طرح دارد اما فرم درونی‌اش مشخص نیست. اساساً شعر هایکو نیز از شعر ما گرفته شده است اما کاملاً از نظر فکری و نوع بینش با شعر ما متفاوت است.»

در بخش دیگری از این نشست دکتر ذوالفقاری اظهار کرد: «بنده منتقد شعر معاصر نیستم اما از این منظر که به فرهنگ عامه مربوط می‌شود مهم‌ترین اهمیت این کتاب یا اثر مؤلف این است که یک قالب کهن احیا شده و در دسترس قرار گرفته است. قالب‌های شعر فارسی در شعر عامه بسیار بیشتر از قالب‌های متداول است مثلاً حتی یک‌مصراع‌ی، یک‌بندی، دو‌مصراع‌ی یا تک‌بیتی، سه‌مصراع‌ی (که همین سه‌گانی یا خسروانی قدیم است)، دویتی و ترانه و رباعی که عالم خودش را دارد و... شاید بیش از صد گونه و با صد اسم مختلف در میان عامه مردم وجود دارد که بنده در مجله ادب پژوهی نام برده‌ام و این قالب سه‌مصراع‌ی یا سه‌گانی (که بهتر است بدان قالب بگوییم تا سبک، ژانر و...) در این تنوعات جای می‌گیرد و اینکه هر قالبی در دوره‌ای خاص مورد توجه واقع شده است قالب «سه‌گانی» نیز همین طور است که دکتر فولادی در سال ۸۹ آن را مورد بازبینی و بازنگری قرار داده‌اند و ایشان ادعای پدر و مبتکر سبک را برای «سه‌گانی» ندارند.»

وی افزود: «بهتر است آن را ادامه شعر عامه بدانیم اما مانیفست ایشان شامل اصول هفت‌گانه‌ای است از جمله کشف یک اتفاق ساده، برخورد عاطفه و تفکر و... که البته همه این اصول بر انواع شعر دلالت می‌کند و فقط مختص «سه‌گانی» نیست. اصل بهره‌گیری از امثال و حکم با مثال‌هایی که ایشان می‌آورند صدق نمی‌کند گویا منظورشان این است که مثل گونه و موجز و رسا باشد. برابری صورت و معنا نیز که اشاره کرده‌اند اصلاً از ویژگی‌های شعر معاصر است و شعر نیما نیز برای رسیدن به همین تلاش می‌کند. در ص ۴۳ به موضوعات سه‌گانی پرداخته‌اند و اینکه سه‌گانی اصالت بومی دارد، دید بومی دارد که به شکل ایرانی و اسلامی عرضه می‌شود... حال آنکه مثال «... هی مگو قارقار می‌کند» ربطی به مبحث ندارد. در ص ۲۹ تقسیم‌بندی‌ها مبهم است تقسیم سه‌گانی به شاخه‌های مختلف که فقط نویسنده می‌داند و باید توضیح بیشتری بدهد نظیر کار و طوط در حدایق السحر که مثالی نبوده و خودش آنها را آفریده است تا بر موضوع صدق کند. برخی اصطلاحات خاص دارد مثل بسته‌شکنی و کوبشی کردن و... در پایان باید بگوییم که شعرهای کوتاه متعلق به عوام بوده‌اند و سابقه‌ای دیرین دارند که به خسروانی‌ها، اورامانات یا فهلویات می‌رسد. در مورد سه‌خشتی‌ها نیز تحقیقاتی شده است از جمله کار ایوانف و هیوا مسیح. سه‌خشتی‌ها یک موضوع را مطرح می‌کنند. برخی از آنها نیز به «الله مزار» معروفند «لیکو» نیز در بین بلوچ‌ها رایج است و انواع «سیه چمانه‌ها»... اینها غالباً شعرهای کوتاه متعلق به فرهنگ عوام هستند خاستگاه سه‌گانی نیز شعر عامه است اما شعر بلند محصول ادبیات کلاسیک است.»

در ادامه دکتر امن‌خانی گفت: «از انتقادهایی که بر کتاب «بوطیقای سه‌گانی و مسائل آن» وارد است استفاده و کاربرد نابه‌جای اصطلاحات و عباراتی است که به صورت پایه‌ای و شناخته‌شده در دیگر شاخه‌های علوم انسانی رایج هستند را ذکر کردند مثلاً در ص ۱۷

پژوهشکده زبان و ادبیات با همکاری انجمن نقد ادبی، نشست نقد و بررسی کتاب «بوطیقای سه‌گانی و مسائل آن» با حضور مؤلف کتاب دکتر علیرضا فولادی و منتقدان، دکتر حسن ذوالفقاری و دکتر عیسی امن‌خانی و همچنین استادان محترم دکتر مریم حسینی (رئیس انجمن نقد ادبی)، دکتر پارساپور، دکتر شریف‌نسب، دکتر عاملی رضایی، دکتر موحدی، دکتر محمدنژاد (رئیس پژوهشکده) و جمعی از دانشجویان و علاقمندان به شعر و ادبیات در تاریخ یکشنبه ۵ شهریور در سالن اندیشه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار شد.

در آغاز جلسه دکتر محمدنژاد، ضمن خوشامدگویی و سپاسگزاری، درخواست کرد تا دکتر فولادی کتاب خود را معرفی کنند و سپس منتقدان محترم به انتقادات خود پیرامون کتاب و موضوع آن پردازند.

در ادامه دکتر فولادی به سخنرانی پرداخت و گفت: «گرایش به کوتاه‌سرایی امروزه از مؤلفه‌های تحول شعر معاصر است شعرهایی مخاطب دارند که کوتاه و موجز هستند گوشی موبایل، اینترنت و دیگر رسانه‌های موجود امروزی نیز این امر را اقتضاء می‌کنند «سه‌گانی» نیز برای پاسخ به این نیاز روز پدید آمد. «سه‌گانی» به عنوان یک قالب شعری از خردادماه ۸۹ در فضای مجازی عرضه شد که به فاصله کوتاه یک تا شش ماهه از آن استقبال شد و گروهی شروع به طبع آزمایی در این زمینه کردند. البته پشتوانه و قدمت تاریخی دارد و از گذشته تا امروز شعرهایی در این قالب داشته‌ایم نمونه آن یک خسروانی مربوط به پیش از اسلام و نمونه‌هایی به وزن هجایی است. در گویش کرمانجی نیز «سه‌گانی» داریم. اخوان ثالث نیز با توجه به هایکو و ترجمه‌های شاملو ۸

انتصاب

دکتر حسینعلی قبادی، رئیس پژوهشگاه طی احکامی
دکتر آرزیتا افراشی را به سمت «مدیریت دفتر همکاری‌های علمی و
بین‌المللی»،
دکتر سمیه توحیدلو را به سمت «سرپرست پژوهشکده علوم انسانی و
اجتماعی کاربردی»،
دکتر زهرا حیاتی را به سمت «دبیری جشنواره ملی تقدیر از رساله‌ها و
پایان‌نامه‌های برتر علوم انسانی»،
دکتر حمیدرضا دالوند را به سمت «مسئول راه اندازی مرکز رشد علوم
انسانی»،
دکتر مالک شجاعی جشقانی را به سمت «مسئول راه‌اندازی کرسی
مطهری پژوهی»،
دکتر فرج‌الله علی‌قنبری را به سمت «مدیر گروه پژوهی مطالعات کاربردی
سیاست»،
دکتر یحیی فوزی را به سمت «جانشین رئیس در امور طرح جامع اعتلاء و
ساماندهی علوم انسانی معطوف به پیشرفت کشور و رئیس دبیرخانه فوق» و
دکتر طاهره کمالی‌زاده را به سمت «مشاور رئیس پژوهشگاه در امور
نشریات و مسئول تقویت همه جانبه و ارتقای کیفیت نشریات پژوهشگاه»
منصوب کرد.
ایشان همچنین دکتر حمید تنکابنی، رئیس مرکز اسناد فرهنگی آسیا و
دکتر سید محمدرحیم ربانی‌زاده، معاون امور اداری، مالی و مدیریت منابع،
دکتر عبدالرحمان حسینی‌فر، مدیر تحصیلات تکمیلی و دکتر محمدرضا
امیری‌تهرانی، مدیر پژوهشی پژوهشگاه را در سمت‌های خود ابقا کرد.

تسلیت

جناب آقای بخشعلی ابراهیمی

مصیبت وارده درگذشت پدر بزرگوارتان را تسلیت عرض کرده، از
خداوند سبحان، برای آن مرحوم علو درجات و برای جنابعالی و خانواده
محترم صبر جمیل و اجر جزیل مسألت داریم.

جناب آقای دکتر هادی و کیلی

مصیبت وارده درگذشت والدۀ گرامی‌تان را تسلیت عرض کرده و از
خداوند سبحان، برای آن مرحومه علو درجات و برای جنابعالی و سایر
بازماندگان صبر جمیل و اجر جزیل مسألت داریم.

جناب آقای سعید ساده

مصیبت وارده درگذشت خواهر گرامی‌تان را تسلیت عرض می‌کنیم و
از خداوند سبحان، برای آن مرحومه علو درجات و برای جنابعالی و سایر
بازماندگان صبر جمیل و اجر جزیل مسألت داریم.

کتاب، دو اصطلاح پر کاربرد جامعه‌شناسی
«فرم ارگانیک و فرم مکانیک» را آورده و
سه گانی را واجد این دو نوع فرم باهم دانسته
است، حال آنکه این اصطلاحات باهم جمع
نمی‌شوند و مربوط به جامعه‌شناسی هستند که
جامعه روستایی را دارای فرم مکانیکی و در
مقابل جامعه شهری را دارای فرم ارگانیک
می‌دانند. در ص ۵۰ از «دیالکتیک زوج و فرد»
بحث می‌کند که ربطی به مسئله ایشان ندارد.
همچنین در ص ۸۴ مفاهیمی مثل «مبتنی بر
تعهد» ژان پل سارتر یا «نیت مؤلف» هایدگر
و رولان بارت و ... که مؤلف وقتی وارد طرح
نظریه‌اش می‌شد باید می‌گفت که منظورمان
از این اصطلاحات، کاربرد رایج آنها در علوم
انسانی و نقد ادبی نیست بلکه منظور خودمان
را بیان می‌کنیم. حتی برخی جاها کلام ایشان
دچار تناقض شده است مثلاً در ص ۲۶۱ در
مصاحبه‌ای آمده است که «سه گانی ذاتاً
پست‌مدرن است» حال آنکه پست‌مدرنیسم با
ذات اساساً قابل جمع نیست، آنجا که بحث از
پست‌مدرن است ذات معنایی و کاربردی ندارد
و بالعکس. همچنین کاربرد اصطلاح «روایت
خرد و کلان» برای سه‌گانی... در جایی از
قول نیما می‌گوید «شعر اگر کوتاه باشد، بهتر
است» که ارجاع آن معلوم نیست آنهم از نیما
که از بزرگ‌ترین شاعران روایی ماست. در
ص ۶۷ از اخوان و نوخسروانی‌هایش آمده که
لازم است بگویم اخوان در نوخسروانی‌هایش
نگاه گذشته‌گرا یا بازگشت به گذشته داشته
است (نمی‌گویم ناسیونالیست بوده است). به
هر روی، فقدان نگاه جامعه‌شناسی به شدت در
این کتاب احساس می‌شود. یا مثلاً در ص ۱۱۳
آمده که سه‌گانی در زمانی پدید آمد که باید
پدید می‌آمد... سه‌گانی با ساختار ذهن ایرانی
سازگاری دارد... در حالی که به نظر بنده
ایرانی‌ها ساختار ذهنی یکسانی ندارند شعر
ایرانی هم اینطور است مثلاً از مشروطه به بعد
کاملاً متفاوت است. ایشان از اصطلاح «کهن
الگوی» استفاده کرده‌اند در حالی که اصلاً
می‌تواند کسی مخالف یونگ و کهن‌الگویی
باشد به هر حال تناقضات و تناقض‌گویی‌ها در
این کتاب زیاد است.»
در پایان جلسه نیز دکتر حسینی و دکتر فولادی
اشعاری از سه‌گانی سروده‌ها را خواندند.

گزارش جلسات دفاعیه‌ها

گزارش جلسه دفاعیه علی کیانی فلاورجانی (دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی)
تاریخ برگزاری: ۹۶/۰۶/۰۷
موضوع: دلایل، زمینه‌ها و پیامدهای مخالفت با شعر و شاعری از سده دهم تا ۱۳۰۰ (با استفاده از نظریات تحلیل گفتمان)
استاد راهنما: دکتر تقی پورنامداریان
استادان مشاور: دکتر حسینعلی قبادی، دکتر فرانک جهانگرد
استادان داور: دکتر سید مصطفی موسوی، دکتر عبدالحسین فرزاد، دکتر زهرا حیاتی

و امامان شیعه را می‌پسندید و انواع دیگر شعر را منع می‌کرد. دربار دیگر حامی و خریدار شعر نبود. این فضای گفتمانی تأثیرات فراوانی بر شعر و ادبیات فارسی در این دوره و دوره‌های بعدی گذاشت. پس از صفویان نهضت بازگشت ادبی مسیر شعر را به سمت شعر و ادبیات سبک خراسانی و سبک عراقی بازگرداند و مجدداً همان سنت ادبی یا گفتمان شعر درباری در فضای ادبی حاکم شد. در این فضای گفتمانی بود که گفتمان تجدد (در حوزه اجتماعی-سیاسی) و سپس متأثر از آن گفتمان تجدد ادبی ظهور کرد. گفتمان تجدد ادبی با درونمایه‌ها و شکل‌های گفتمان شعر سنتی و گاه به طور کلی با شعر مخالفت کرد و با کنش‌های گوناگون، آن را به حاشیه راند.

دکتر موسوی، داور مدعو از دانشگاه تهران، در حدود ده دقیقه برخی از ایرادات جزئی رساله و همچنین سؤالاتی درباره چهارچوب نظری و بخش‌های دیگر رساله از جمله بخش «صفوی» مطرح کرد.

دکتر فرزاد، داور داخلی رساله، درباره برخی مسائل مطرح در بخش چهارچوب نظری سؤالات و مسائلی را مطرح کرد. ایشان این سؤال را مطرح کردند که آیا مخالفت‌های کسروی با شعر در حوزه مطالعه رساله می‌گنجد یا نه! ایشان در نهایت رساله را قابل قبول وصف کردند.

دکتر حیاتی، دیگر داور داخلی رساله نیز مسائلی را درباره نثر چکیده رساله و نیز به کار بردن ضمیر «من» مطرح کرد. وی همچنین درباره

این جلسه مورخ ۹۶/۰۶/۰۷ ساعت ۸ با حضور هیأت داوران، رئیس پژوهشکده زبان و ادبیات فارسی و برخی از دانشجویان دکتری و کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی و نیز جمعی از علاقمندان به زبان فارسی در سالن ادب برگزار گردید.

دانشجو خطابه دفاعیه خود را در حدود بیست و پنج دقیقه ارائه داد و درباره موضوع رساله، انگیزه‌اش از انتخاب این موضوع و نیز درباره پیشینه پژوهش و یافته‌های پژوهش صحبت کرد.

دانشجو انگیزه خود از انتخاب این موضوع را «آسیب‌های روحیه شاعری در جامعه» بیان کرد. و در ادامه خطابه خود مدعی شد در گفتمان ادبی جامعه ایران اگرچه غلبه با شعر و شاعری بوده است اما در درون این گفتمان، افراد یا گروه‌هایی بوده‌اند که با شعر و شاعری به‌طور کلی یا با گونه‌ای خاص از شعر مخالف بوده‌اند.

به گفته دانشجو در این رساله موارد مخالفت با شعر از سده دهم تا سال ۱۳۰۰ از خلال متون تاریخی و ادبی استخراج شد. برای تحلیل چرایی و پیامدهای مخالفت با شعر از مفاهیمی که ارنستو لاکلا و شنتال موف در عرصه تحلیل گفتمان مطرح کرده‌اند استفاده شد. موارد مخالفت با شعر را زیر دو گفتمان کلی می‌توان دسته‌بندی کرد: گفتمان شیعی صفویان و گفتمان تجدد ادبی در عهد قاجار.

کیانی فلاورجانی ادامه داد: گفتمان ادبی صفویان فقط شعر شیعی در منقبت و مرثیه پیامبر

چهارچوب نظری یعنی مسائل مربوط به گفتمان کاوی سوالاتی مطرح کرد.

دکتر قبادی استاد مشاور اول رساله، درباره شیوه کار دانشجو و نیز این که به خوبی توانسته مسائل نظری را برای تبیین مسئله مخالفت با شعر به کار بندد صحبت کرد. دکتر قبادی اشاره کرد که دانشجو از مجموعه‌ای از اطلاعات و شواهد، استنباط‌های صائبی کرده است. ایشان از توان ترمینولوژیک و نگاه فنی دانشجو صحبت کرد و پایبندی دانشجو به چهارچوب نظری را امری مثبت ارزیابی کرد. ایشان همچنین از دانشجو خواست تا رساله را به صورت کتابی در آورد تا در انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی منتشر شود. دکتر جهانگرد استاد مشاور دوم رساله نیز از مزایای رساله صحبت کرد. در این قسمت دکتر پورنامداریان از دانشجو

خواست به سؤالات و مسائل مطرح شده پاسخ دهد. دانشجو نیز با طرح چند مسئله، سوالات را پاسخ گفت و متعهد شد برخی ایرادات که استادان داور مطرح کرده بودند، برطرف کند. در پایان دکتر پورنامداریان استاد راهنمای اول رساله با جمع‌بندی نظرات مطرح شده، مسائل و دشواریهایی را که دانشجو در روند کار با آن مواجه بوده است یادآوری کرد و نکاتی درباره تفاوت شعر و نظم و نثر و عاطفه شعری در نثر گفت.

در پایان هیأت داوران و اساتید راهنما و مشاور به شور نشسته و با اعطای نمره ۲۰ و درجه عالی به رساله دانشجو، وی را دانش‌آموخته مقطع دکتری رشته زبان و ادبیات فارسی تشخیص دادند.

گزارش جلسه دفاعیه سجاد مال میر (دانشجوی دکتری فلسفه علم و فناوری)

تاریخ برگزاری: ۱۳۹۶/۰۶/۰۸

موضوع: استلزامات متافیزیکی مناقشه ناموضعی کوانتومی و نسبیّت خاص

استاد راهنما: دکتر علیرضا منصوری

استادان مشاور: دکتر اکبر فهمی، دکتر امیراحسان کرباسی زاده

استادان داور: دکتر غلامحسین مقدم حیدری، دکتر محمود مختاری، دکتر سعید معصومی

محل توجه قرار دهیم؛ نظریات ناموضعی به سادگی با نسبیّت خاص سازگار نخواهند شد و برای ایجاد این سازگاری نیاز داریم در مورد ناوردایی نظریه تحت تبدیلات لورنتس و شکل تصویری این تبدیلات بیندیشیم. کار اصلی رساله بحث در مورد مدل تکیونی، نظریه وابستگی ابرصفحه‌ای و برنامه تقلیل دینامیکی بود. به طور کلی استدلال‌های دانشجو درباره موفقیت این نظریات و استلزاماتی که در مورد واقعیت تابع موج دارند مورد اشاره قرار گرفت. این سه نظریه، که همگی نظریاتی ناموضعی هستند، هر یک تلاش می‌کنند مناقشه ناسازگاری را به طریقی حل کنند.

نشان داده شد که برای حل مناقشه ناسازگاری مدل تکیونی می‌بایست تقویت و تکمیل شود. تقویت این مدل به اینجا

این جلسه مورخ ۹۶/۶/۸ با حضور هیأت داوران رساله و برخی از دانشجویان و علاقمندان به فلسفه علم در سالن دانش ساختمان تحصیلات تکمیلی برگزار گردید. در ابتدای جلسه دانشجو در حدود نیم‌ساعت به معرفی رساله و آراء اصلی مطرح شده و نتایج به دست آمده در آن، به شرح زیر، پرداخت

نخست در مورد قضیه بل و طریقه استنتاج ناموضعی کوانتومی از آن صحبت شد. اشاره شد که موضعیّت به علاوه فرض‌های دیگری چون جدایی‌پذیری، واقع‌گرایی و چیزهایی از این دست به نامساوی بل می‌انجامد و نتیجه رد نامساوی لزوماً قبول ناموضعیّت کوانتومی نیست. گفته شد که اگر بخواهیم ناموضعیّت کوانتومی را جدی بگیریم باید ملاحظات نسبیّت خاص را

می‌انجامید که آثار حالت برهم نهی در فضا-زمان فیزیکی وجود خواهد داشت. بحث‌های مربوط به مدل تقلیل دینامیکی هم استلزام‌هایی در مورد واقعیت تابع موج داشت: نظریه تقلیل نسبیاتی تامالکا از تعبیر درخش بهره می‌برد و در این تعبیر تابع موج واقعیت دارد. با این حساب نظریه تنها وقتی موفق خواهد بود که بتواند یک نسخه ناوردای لورنتسی از تابع موج ارائه دهد. در مورد نظریه وابستگی ابر صفحه‌ای هم اشاره شد که دو فهم از آن می‌توان ارائه داد که با یکی از آن‌ها مشکلات نظریه به خوبی رفع و رجوع می‌شود.

پس از ارائه دانشجو آقای دکترمختاری، استاد داور خارجی، به ارزیابی خود از رساله پرداخت. ایشان در مورد نقش آزمایش‌های موجود در روند استدلال رساله، تعبیر مختار رساله از علیت (و نقشی که این تعبیر در مورد سیگنال‌دهی دارد) و ارتباط میان دغدغه‌های فیزیکی رساله با دغدغه‌های فلسفی محض نکاتی را متذکر شدند.

پس از آن دکتر معصومی، استاد داور خارجی، در مورد بحث واقع‌گرایی به تعریف متفاوت فیلسوفان علم و فیزیک‌دانان اشاره کردند؛ ایشان تذکر دادند که تعریف اخیر در رساله مد نظر قرار گرفته است. ایشان در مورد تمایز تعبیر/نظریه و ناوردایی تابع موج تحت تبدیلات لورنتس هم نکاتی مطرح کردند.

با توجه به اینکه دکتر مقدم حیدری، استاد مدعو داخلی، پیش از جلسه دفاع نکاتی را متذکر شده بودند، در جلسه دفاع به همان‌ها

ارجاع دادند.

پس از بیان نظرات اساتید داور دانشجو به پاسخ به پرسش‌های آنان و دفاع در برابر برخی از نقدها پرداختند و برخی از ایرادها را هم پذیرفتند. در پاسخ به نقدهای دکتر مختاری، دانشجو به نسبت میان دغدغه‌های فلسفه فیزیکی و فلسفی خود پرداختند و نیز از این نکته دفاع کردند که تعریف خلاف واقع از علیت با ممنوعیت سیگنال‌دهی فوق‌نوری سازگار است. در پاسخ به گفته‌های دکتر معصومی دانشجو اشاره کرد که قرار نبوده ناوردایی تابع موج در این رساله بحث شود و صرفاً پدیده تقلیل محل تأمل بوده است. در حین بحث با دکتر معصومی پذیرفته شد که در تمایز میان تعبیر و نظریه، رساله به نوعی نگاه نحوی را فرض گرفته است که بهتر است به آن تصریح شود.

استاد راهنما، آقای دکتر منصور، نیز وجوه مثبت رساله را یادآوری و به پاسخ‌های دانشجو نکاتی را اضافه کردند. در این میان دکتر کرباسی هم در مورد نکات مثبت رساله صحبت کردند و دکتر فهمی به این نکته اشاره کردند که به مقاله مستخرج از رساله در خود رساله حتماً ارجاع داده شود. گفتنی است که بحث در مورد نقش آزمایش‌ها در رد نامساوی بل و نیز بحث از واقع‌گرایی به گفت‌وگوهای مفصلی انجامید.

در پایان هیأت داوران و اساتید راهنما و مشاور به شور نشسته و با اعطای نمره ۱۹/۵ و درجه عالی به رساله دانشجو، وی را دانش‌آموخته مقطع دکتری رشته فلسفه علم و فناوری تشخیص دادند.

گزارش تصویری بازدید فرزندان اعضای پژوهشگاه از باغ کتاب

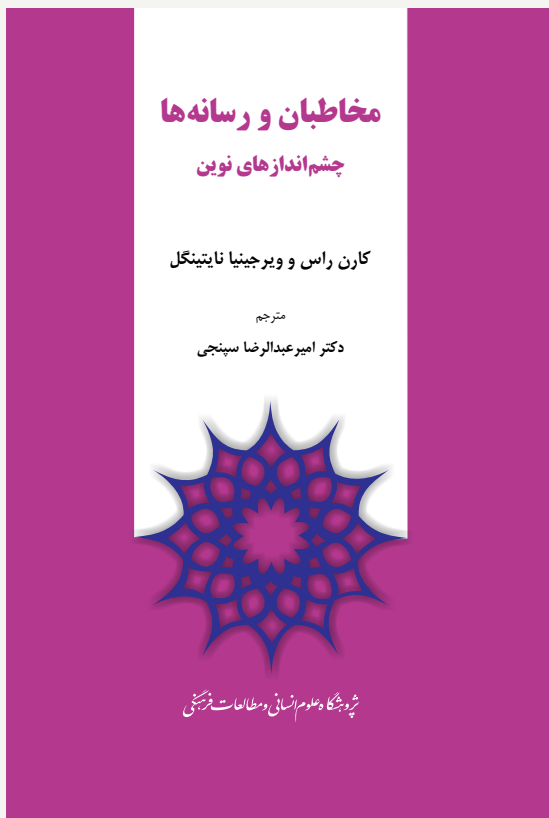
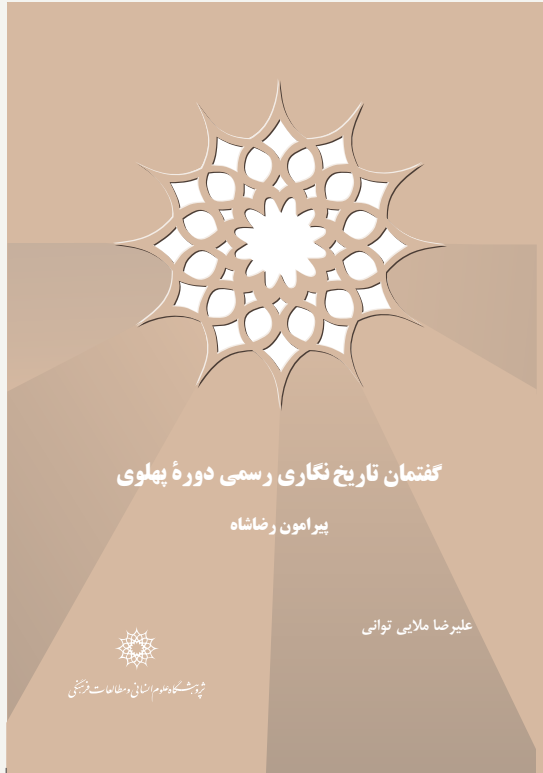

تازه‌های نشر

کارگاه آموزشی راهکارهای انجام پژوهش‌های معتبر و مستند علمی - دانشگاهی

پژوهش در وب و چگونگی انتشار مقالات مستخرج از آن

مدت زمان دوره: ۴ ساعت (۲ جلسه ۲ ساعته) امروز
زمان برگزاری: روز دوشنبه، ساعت ۱۰ تا ۱۲ و ۱۴ الی ۱۶
تاریخ شروع: ۲۴ مهرماه ۹۶
هزینه ثبت نام: ۳۰۰/۰۰۰ ریال
اعضای هیأت علمی حوزه و دانشگاه، طلاب و دانشجویان، همکاران و ثبت نام کنندگان گروهی: ۲۰۰/۰۰۰ ریال

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
کارگاه آموزشی
انتشار مقالات
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار می‌کند:
راهنمای انجام پژوهش‌های معتبر و مستند علمی - دانشگاهی
پژوهش در وب
و چگونگی انتشار مقالات مستخرج از آن
تاریخ برگزاری
این برنامه آموزشی در روزهای پنجشنبه و شنبه ۲۴ و ۲۵ مهرماه ۹۶ در محل کارگاه‌های آموزشی، کارگاه‌های تخصصی و کارگاه‌های آموزشی برگزار می‌گردد. هدف از این کارگاه‌ها، آشنایی با روش‌های جدید پژوهش‌های مبتنی بر وب و همچنین آشنایی با روش‌های انتشار مقالات در مجلات علمی است.
موضوعات مورد بحث در این کارگاه‌ها عبارتند از: روش‌های جدید پژوهش‌های مبتنی بر وب، روش‌های انتشار مقالات در مجلات علمی، روش‌های انتشار مقالات در مجلات علمی، روش‌های انتشار مقالات در مجلات علمی.
ساعت زمان دوره: ۴ ساعت (۲ جلسه ۲ ساعته) امروز
زمان برگزاری: روز دوشنبه، ساعت ۱۰ تا ۱۲ و ۱۴ الی ۱۶
تاریخ شروع: ۲۴ مهرماه ۹۶
هزینه ثبت نام: ۳۰۰/۰۰۰ ریال
اعضای هیأت علمی حوزه و دانشگاه، طلاب و دانشجویان، همکاران و ثبت نام کنندگان گروهی: ۲۰۰/۰۰۰ ریال
مکان برگزاری: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران
تلفن: ۰۲۱-۸۸۸۸۸۸۸۸
وبسایت: www.ihcs.ac.ir
مدیر مسئول: سید محسن علوی پور
سردبیر: حوریه احدی
هیأت تحریریه: سمانه خودچایانی، محسن باباخانی، شهرام اصغری
کانال تلگرام: @ihcss

کارگاه آموزشی نظریه پردازی در حوزه مطالعات زنان (با محوریت امنیت انسانی زنان از منظر قرآن)

مدت زمان دوره: ۵ ساعت (۱ جلسه ۵ ساعته) ۱ روز
زمان برگزاری: روز یکشنبه، ساعت ۸ تا ۱۳
تاریخ برگزاری: ۲۳ مهرماه ۹۶
هزینه ثبت نام: ۶۰۰/۰۰۰ ریال
اعضای هیأت علمی حوزه و دانشگاه، طلاب و دانشجویان، همکاران و ثبت نام کنندگان گروهی: ۵۰۰/۰۰۰ ریال
دانشجویان پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی: ۴۰۰/۰۰۰ ریال

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
کارگاه آموزشی
نظریه پردازی در حوزه مطالعات زنان
(با محوریت امنیت انسانی زنان از منظر قرآن)
دکتر شهریار نیازی
این کارگاه آموزشی در روزهای پنجشنبه و شنبه ۲۳ و ۲۴ مهرماه ۹۶ در محل کارگاه‌های آموزشی، کارگاه‌های تخصصی و کارگاه‌های آموزشی برگزار می‌گردد. هدف از این کارگاه‌ها، آشنایی با روش‌های جدید پژوهش‌های مبتنی بر وب و همچنین آشنایی با روش‌های انتشار مقالات در مجلات علمی است.
موضوعات مورد بحث در این کارگاه‌ها عبارتند از: روش‌های جدید پژوهش‌های مبتنی بر وب، روش‌های انتشار مقالات در مجلات علمی، روش‌های انتشار مقالات در مجلات علمی، روش‌های انتشار مقالات در مجلات علمی.
ساعت زمان دوره: ۵ ساعت (۱ جلسه ۵ ساعته) ۱ روز
زمان برگزاری: روز یکشنبه، ساعت ۸ تا ۱۳
تاریخ شروع: ۲۳ مهرماه ۹۶
هزینه ثبت نام: ۶۰۰/۰۰۰ ریال
اعضای هیأت علمی حوزه و دانشگاه، طلاب و دانشجویان، همکاران و ثبت نام کنندگان گروهی: ۵۰۰/۰۰۰ ریال
دانشجویان پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی: ۴۰۰/۰۰۰ ریال
مکان برگزاری: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران
تلفن: ۰۲۱-۸۸۸۸۸۸۸۸
وبسایت: www.ihcs.ac.ir
مدیر مسئول: سید محسن علوی پور
سردبیر: حوریه احدی
هیأت تحریریه: سمانه خودچایانی، محسن باباخانی، شهرام اصغری
کانال تلگرام: @ihcss

مدیر مسئول: سید محسن علوی پور

سردبیر: حوریه احدی

هیأت تحریریه: سمانه خودچایانی، محسن باباخانی، شهرام اصغری

ravabet1@ihcs.ac.ir

www.ihcs.ac.ir

کانال تلگرام @ihcss